

Physical Social Planning

Open
Access

ORIGINAL ARTICLE

Measuring and Analyzing the Participation of Children and Teenagers in the Formation of Child-Friendly Neighborhoods (Case Sstudy: Southern Pounak Neighborhood, Tehran)

Shifteh Farokhi¹, Seyed Majid Mofidi Shemirani², Samaneh Jalili Sadrabad³

1. M.A. Student in Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Urban Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Children are an important and sensitive group whose opinion and wishes should be asked about their living environment. This causes the formation of child-friendly neighborhoods that meet their needs. The reason for choosing South Pounak neighborhood was the car traffic, high density and low participation of children in the neighborhood. Therefore, the purpose of this research is to identify the ways of children's participation in order to create child-friendly neighborhoods. The research method is descriptive-analytical. The research is of an applied type and in terms of location, it is a field and documentary research. The statistical population is children under the age of 18 in South Pounak neighborhood, which includes 7291 people and about 20.5% of the population of the area. One of the methods of children's participation is to draw a picture, which children are chosen by a simple random method. Therefore, by analyzing the children's drawings, it is possible to direct the South Pounak neighborhood to be child-friendly. The research results from the examination of 50 children's drawings show that 19 categories were liked and noticed by children. Among the categories, respectively, active and passive interaction with the natural and artificial environment, as well as climatic comfort have the most attention and access to public transportation, creating special routes for cycling and walking, were less important in children's drawings. Also, the environmental dimension is ranked first with 26.45% and transportation is ranked last with 6.07% from the point of view of children. Therefore, it is possible to create child-friendly neighborhoods by involving children.

KEY WORDS

Participation, Child-friendly neighborhoods, South Pounak, Tehran metropolis.

How to cite

Farokhi, Sh.; Mofidi Shemirani, S.M.; Jalili Sadrabad, S. (2023). Measuring and Analyzing the Participation of Children and Teenagers in the Formation of Child-Friendly Neighborhoods (Case Sstudy: Southern Pounak Neighborhood, Tehran), Physical Social Planning, 8 (30), 33-60.

نشریه علمی

برنامه‌ریزی توسعه کالبدی

«مقاله پژوهشی»

سنچش و تحلیل مشارکت کودکان و نوجوانان در شکل‌گیری محلات دوستدار کودک؛ مورد مطالعه : محله پونک جنوبی در کلان‌شهر تهران*

*این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری شیفته فرخی با عنوان « برنامه‌ریزی محلات دوستدار کودک با تأکید بر مشارکت‌پذیری نمونه مطالعاتی پونک جنوبی » به راهنمایی سیدمجید مفیدی‌شمیرانی و مشاوره سمانه جلیلی صدرآباد در دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران است.

شیفته فرخی^۱، سید مجید مفیدی‌شمیرانی^۲، سمانه جلیلی صدرآباد^۳

چکیده

کودکان، قشر مهم و حساسی هستند که باید نظر و خواسته‌های آن‌ها درباره محیط زندگی‌شان پرسیده شود؛ همین امر موجب شکل‌گیری محلات دوستدار کودک منطبق با نیازهای آنان می‌شود. دلیل انتخاب محله پونک جنوبی خودرومداری، تراکم بالا و مشارکت پایین کودکان در محله بود. بنابراین، هدف از این پژوهش شناسایی راههای مشارکت کودکان در راستای ایجاد محلات دوستدار کودک است. روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی است و نوع پژوهش از نوع کاربردی است و از نظر مکانی، پژوهش میدانی و کتابخانه‌ای است. جامعه آماری، کودکان زیر ۱۸ سال محله پونک جنوبی است که شامل ۷۳۹۱ نفر بوده و حدود ۲۰/۵ درصد از جمعیت محدوده را به خود اختصاص داده‌اند و نیاز به برنامه‌ریزی دارند. یکی از روش‌های مشارکت کودکان، ترسیم نقاشی است که کودکان به روش تصادفی ساده برگزیده شده‌اند. بنابراین، با تحلیل نقاشی کودکان می‌توان محله پونک جنوبی را به سمت دوستدار کودک بودن هدایت کرد. نتایج پژوهش از بررسی نقاشی ۵۰ کودک نشان می‌دهد که ۱۹ مقوله، مورد علاقه و توجه کودکان بوده. در میان مقوله‌ها، به ترتیب تعامل فعال و غیرفعال با محیط طبیعی و مصنوع و همچنین آسایش اقلیمی دارای بیشترین توجه و دسترسی به حمل و نقل همگانی، ایجاد مسیرهای ویژه دوچرخه‌سواری و پیاده‌رویی، مورد توجه کمتری در نقاشی کودکان بود. همچنین بعد محیطی با ۴۵/۲۶ درصد در رتبه اول و حمل و نقل با ۶/۰۷ در رتبه آخر از نظر کودکان قرار گرفته است. بنابراین می‌توان با مشارکت دادن کودکان، محلات دوستدار کودک ایجاد کرد.

واژه‌های کلیدی: مشارکت‌پذیری، محلات دوستدار کودک، پونک جنوبی، کلان‌شهر تهران.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.
۲. استادیار گروه طراحی شهری، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.
۳. استادیار گروه برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

نویسنده مسئول:

سمانه جلیلی صدرآباد

رایانامه: s_jalili@iust.ac.ir

استناد به این مقاله:

فرخی، شیفته؛ مفیدی شمیرانی، سیدمجید؛ جلیلی صدرآباد، سمانه (۱۴۰۲). سنچش و تحلیل مشارکت کودکان و نوجوانان در شکل‌گیری محلات دوستدار کودک؛ مورد مطالعه : محله پونک جنوبی در کلان‌شهر تهران، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۸ (۳۰)، ۳۳-۶۰.

نوجوان ۱۸-۱۴ سال تقسیم می‌شوند (میرزای و صیادربابایی، ۱۳۹۹: ۱۳). بنابراین در این پژوهش منظور از کودک تمامی افراد زیر ۱۸ سال است که شیوه‌های بیانی آن‌ها با هم متفاوت است که باید این شیوه‌ها را مورد بررسی قرار داد. بنابراین پرسش اصلی پژوهش راههای مشارکت کودکان در ایجاد محلات دوستدار کودک پونک جنوبی تهران کدام است؟ هدف کلی این پژوهش شناسایی راههای افزایش مشارکت‌پذیری کودکان در راستای ایجاد محلات دوستدار کودک در پونک جنوبی تهران است.

به طور خلاصه توجه به کودک در سال ۱۳۸۶ با پژوهش حسینی و همکاران آغاز شد که دسترسی، مقیاس، شایستگی و پاسخگویی، جذبیت، آسایش و اینمنی، مشارکت‌پذیری را از عوامل مهم در برنامه‌ریزی واحدهای همسایگی دانستند.

کیانی و اسماعیل‌زاده‌کواکی در سال ۱۳۹۱ در پژوهشی تحت عنوان تحلیل و برنامه‌ریزی شهردوستارکودک (CFC) از دیدگاه کودکان (مطالعه موردي: قوچان)، یکی از بهترین روش‌ها برای دستیابی به محیط‌های ساخته شده دوستدار کودک، این است که کودکان و نوجوانان خود در ساخت و برنامه‌ریزی شهر دوستار کودک مشارکت داده شوند. بهتر است که این کار با مشارکت کودکان و نوجوانان در برنامه‌های دولت و جامعه محلی شروع شود تا به تنظیم دستور کاری برای پیشرفت جامعه کمک کند. در کمترین حالت کودکان و نوجوانان باید در توسعه و طراحی پروژه‌ها و تصمیم‌گیری جامعه شرکت داده شوند (کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی، ۱۳۹۱: ۳۰).

حسین‌زاده و فدائی‌ده‌چشمی در سال ۱۳۹۱ در پژوهشی تحت عنوان بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت شهروندان در امور شهری در زمینه مشارکت شهروندان می‌توان بیان داشت که مشارکت و کنترل شهروندی عالی‌ترین سطح است و مردم در زندگی روزانه مشارکت را تحت تأثیر قرار می‌دهند. همچنین نگرش شهروندان از مشارکت مبتنی بر کمک فکری و ارائه پیشنهاد بوده است. مشارکت خود عوامل گوناگون و انواعی دارد که محققان هرکدام از آن‌ها را از جمله مشارکت شهری، مدنی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مذهبی، تفریحی و غیره را شامل می‌شود (حسین‌زاده و فدائی‌ده‌چشمی، ۱۳۹۱: ۶۶).

خیر‌اندیش در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی تحت عنوان تدوین اصول تحقیق شهرسازی کوچک مقیاس در محلات شهری با هدف ارتقاء مشارکت، مشارکت بستر راه یافتن به عرصه حضور را برای شهروندان فراهم می‌آورد و موجب تعیین

مقدمه

کودکان، قشر مهم و حساسی هستند که به عنوان سرمایه اجتماعی باید نظر و خواسته‌های آن‌ها مورد توجه جدی برنامه‌ریزان و طراحان و مدیران قرار گیرد. چون شیوه‌های بیانی کودکان در سنین مختلف متفاوت است بنابراین باید این شیوه‌ها را شناخت. مشارکت حق هر فرد (کودک و بزرگسال) است که در یک محیط اجتماعی زندگی می‌کند. کودکان حق دارند نظر و خواست خود را در رابطه با محل زندگی خود بیان کند. مشارکت سبب رشد اجتماعی کودکان می‌شود و آن‌ها را برای پذیرش مسئولیت در آینده آماده می‌کند. کودکانی که نسبت به امور شهری، امور اجتماعی و دیگر مسائل بزرگتر احساس مسئولیت می‌کنند و نظر و خواست خود را مطرح می‌کنند در آینده به شهروندانی مسئولیت‌پذیر و آگاه تبدیل می‌شوند که کشور را به سمت رشد و تعالی می‌برند. دلیل بررسی محله پونک جنوبی عدم توجه به اینمی کودکان در برابر سواره، وابستگی کودکان به حمل و نقل شخصی، کمبود فضاهای گذران اوقات فراغت متناسب با نیاز کودکان، فقدان عناصر جذاب متناسب با نیاز و خواسته کودکان، حس نالممی پایین برای حضور پذیری و عدم توجه به مشارکت کودکان است که این موضوع سبب شد که با شناسایی روش‌های مشارکت کودکان و بکار بردن این روش‌ها در ایجاد محله دوستدار کودک پونک جنوبی سهیم باشیم، محیط زندگی کودک می‌تواند به توسعه، پیشرفت و رشد سالم‌ش کمک کند یا مانع از آن شود. آشنایی برنامه‌ریزان و مدیران با شیوه‌ها و روش‌های مشارکت باعث شناخت علایق و نیازمندی‌های واقعی کودکان درون محلات می‌شود که این امر موجب می‌شود کودکان در ترسیم فضای زندگی خود سهیم باشند و به احساس مهم بودن خود پی ببرند.

کودک به معنی بچه، فرد نابالغ، فرزند انسان است که به حد بلوغ نرسیده است و حکایت از وجودی مستقل دارد که در روند رشد و تکامل قرار دارد. در این فرایند هنوز به مرز مشخصی که بلوغ نام دارد نرسیده است، اما ذاتا پویا و بالقوه متمکمال است (بیات، ۲۰۱۶: ۴). یک کودک انسانی است که سن ۱۸ سال را تمام نکرده است. کودکان از حقوق بشری مشابه بزرگسالان برخوردارند، اما اغلب به مراقبت و حمایت ویژه‌ای نیاز دارند که با بزرگسالان متفاوت است (کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد، ۱۹۸۹). کودک به تمامی افراد زیر ۱۸ سال گفته می‌شود و به ۵ دسته نوزاد ۰-۲ سال، پیش دبستانی ۳-۵، دبستانی ۵-۱۱، نوجوان ۱۱-۱۴ سال،

آرتسا و همکاران^۲ در سال ۲۰۱۱ در پژوهشی تحت عنوان اقدام سیاسی چند بخشی برای ایجاد محیط‌های مناسب برای کودکان: نمونه مطالعاتی چهار شهر هلند، به جنبه‌های مثبت سیاست چند بخشی افزایش کیفیت و پایداری محیطی مؤثر بر سلامت کودکان و راهاندازی شبکه مشارکتی در ایجاد محیط‌های دوستدار کودک توجه کردند.

دیر و تارانتینی^۳ در سال ۲۰۱۶ در پژوهشی تحت عنوان "چون همه‌ی ما اجتماعی از مردم هستیم" تأثیر و تعامل مشارکت کودکان و نوجوانان در برنامه‌ریزی و طراحی فضای عمومی دوستدار کودک با مشارکت و نظرخواهی از کودکان متوجه شد که ارائه خدمات اساسی، بهبود فضای بازی و تفریح، یا بهبود زیستگاه از مفاهیم اساسی محیط‌های دوستدار کودک است.

یائوآ و شیائویا^۴ در سال ۲۰۱۷ در پژوهشی تحت عنوان کاوش در روش‌های تحقیق و ساخت شهر دوستدار کودک مطالعه موردي چانگشا ساختن شهر دوستانه برای کودکان نه تنها به فضا، بلکه به سیاست نیز مربوط می‌شود. قوانین افزایش تلاش‌های تبلیغاتی، جلب توجه دولت و مردم، ترویج ایجاد قانون برای ایجاد محیط‌های دوستدار کودک را لازم می‌داند.

براؤن و همکاران^۵ در سال ۲۰۱۹ در پژوهشی تحت عنوان شهرهای دوستدار کودک به دنبال فراهم کردن ارتباط کودکان با طبیعت، مراقبت کودکان در محیط، تعاملات و تحرک مستقل در کل ارتقاء سلامت کودک در شهرهای سالم بودند.

با توجه به اهمیت شناخت شیوه‌ها و مدل‌های مشارکت کودکان در برنامه‌ریزی محلات بعد از گذشت چند دهه از تجارب طراحی و برنامه‌ریزی محلات نشان داد که بسیاری از آن‌ها نتوانسته‌اند نیازها و علایق واقعی کودکان را در محلات تشخیص دهند و کودکان را در طرح‌ها و برنامه‌های محلات مشارکت واقعی دهند. بنابراین در پژوهش پیش‌رو به بررسی نقاط بررسی نشده و خلاهای موجود پژوهش‌های قبلی پرداخته و در نهایت شناخت روش‌های مشارکت کودکان و ایده‌هایی بهبود محلات برای کودکان پونک جنوبی تهران ارائه می‌شود.

سرنوشتشان با دخالت آگاهانه می‌شود. اما به طور کلی نحوه عملی شدن مشارکت، به عواملی گوناگونی و متفاوتی بستگی دارد. آمیزه‌های از این مبانی نظری که خود به صورت یک نظام پیچیده و درهم‌تنیده عمل می‌کند، رویکرد یک نظام را نسبت به موضوع مشارکت تعیین می‌کند. برای مشارکت کودکان باید به شاخص‌های زیر توجه داشت (خیراندیش، ۱۳۹۶: ۲۵).

تیوانت در سال ۱۳۹۷ در پژوهشی تحت عنوان راهنمای شهرها و اجتماعات محلی دوستدار کودک معتقد است که شهر- یا اجتماع محلی باید کودکان در آن در امنیت باشند و از بهره- کشی در امان باشند، زندگی خوب و سالم داشته باشند، به خدمات اساسی دسترسی داشته باشند، تحصیلات مشارکتی، فرآگیر و باکیفیت داشته باشند، در محیطی پاکیزه و بدون آلودگی زندگی کنند، امکان بازی و تفریح با دوستان برای کودکان فراهم باشد و فارغ از تفاوت و جنسیت از فرصت‌های برابر برخوردار باشند.

مویدفر و صفائی در سال ۱۳۹۸ در پژوهشی تحت عنوان برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک در راستای ارتقاء مشارکت نوجوانان (مطالعه موردي: شهر آباده)، راهبردهایی همچون تسهیل مشارکت نوجوانان از طریق برگزاری جلسات نظرسنجی ملاقات با شهردار، ارتقاء کیفیت کالبدی محلات و بهبود دسترسی، استفاده از عناصر طبیعی در فضاهای افزایش حس امنیت و توانمندسازی نوجوانان و خانواده‌ها در حیطه مداخل شهرداری و سایر نهاده‌ها را پیشنهاد می‌نماید.

ال. هولت و همکاران^۶ در سال ۲۰۰۹ در پژوهش تحت عنوان فرسته‌های برای فعالیت بدنی درون محله برای کودکان و نوجوانان، به واحدهای همسایگی قابل پیاده‌روی و در دسترس بودن فضاهای بازی و ایمنی در مورد دسترسی به فضاهای مورد نیاز از موارد بسیار مهم برای فعالیت‌های بدنی کودکان درون محله اشاره دارد. کارولی و همکاران در سال ۲۰۱۰ در پژوهش تحت عنوان سفر و موضوع مقصده: شهرهای دوستدار کودک و حق کودکان در شهر، به نقش دولت محلی در ایجاد شهر دوستدار کودک از طریق سیاست‌هایی برای کاهش ترافیک، افزایش حمل و نقل عمومی، بهبود کیفیت فضاهای باز، مکان‌های عمومی دوستدار کودک، ارزیابی محلات مناسب برای کودکان و به حق پیاده‌روی، دوچرخه‌سواری و بازی در سراسر شهر و مشارکت برای کودکان پرداخته است.

^۲Aartsa et al., 2001

^۳Derr & Tarantini, 2016

^۴Yaoa & Xiaoya, 2017

^۵Brown, 2019

^۶Holt et al, 2009

در محدوده مورد مطالعه کاربری مسکونی با ۴۰/۱۲ درصد کاربری غالب است. پس از آن کاربری حمل و نقل و انبارداری با ۳۳/۱۱ درصد در اولویت دوم و اراضی بایر با ۱۱/۳۴ درصد در اولویت سوم قرار دارد. در بررسی سایر کاربری‌های موجود در محدوده پراکنش و سرانه کاربری فضای سبز در محله مناسب نیست. سرانه فضای سبز درون محدوده ۱/۹۹ است و حدوداً ۴/۲۳ درصد فضا را به خود اختصاص داده است. پراکنش کاربری تجاری در سطح محله بسیار مناسب است و شاعع دسترسی تمامی محدوده را در برگرفته است. سرانه کاربری درمانی برابر با ۰/۰۱۹ است که نسبت به استاندارهای شهری کمبود سرانه وجود دارد و کودکان ساکن در بلوک‌های شمال شرقی و غربی دسترسی مناسبی به کاربری درمانی ندارند. دسترسی به کاربری آموزشی مناسب است و تمامی محله را پوشش می‌دهد. در ناحیه مورد مطالعه اراضی بایر ۱۱/۳۴ درصد از محدوده را به خود اختصاص داده‌اند که می‌توان از این اراضی بایر در جهت ایجاد کاربری‌های خدماتی و کاربری‌های مورد نیاز کودکان و همچنین می‌توان از این فضاهای به عنوان فضاهای باز انعطاف‌پذیر برای بازی و فعالیت کودکان بهره برد.

داده‌ها و روش کار

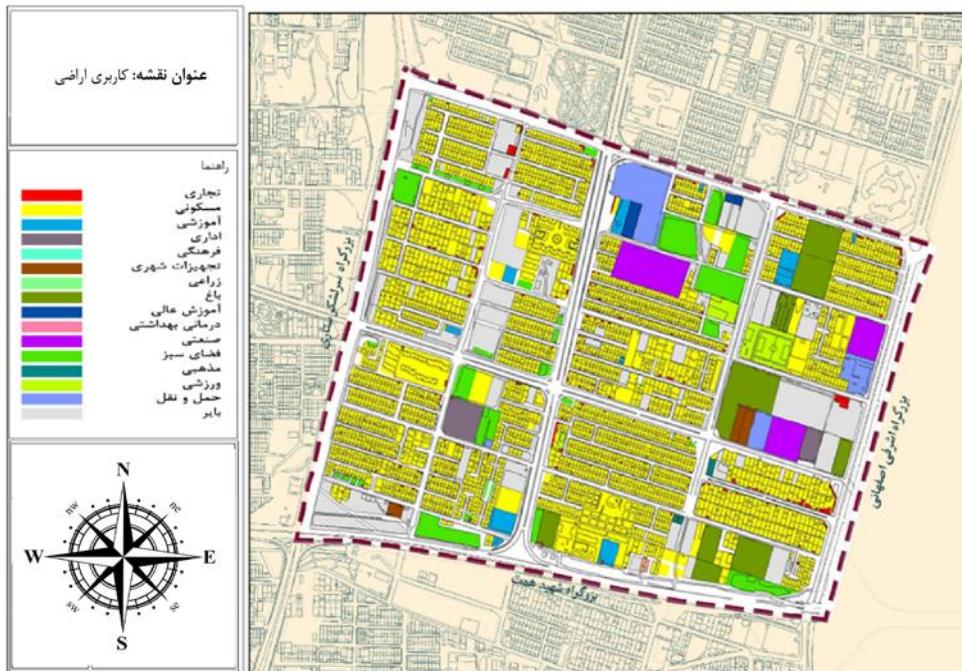
محدوده مورد مطالعه محله پونک جنوبی تهران است که در ناحیه سه، منطقه پنج تهران واقع شده است. این محله از شمال به خیابان شهید میرزا بابایی و محله پونک شمالی، از شرق به بزرگراه اشرفی اصفهانی و منطقه ۲ شهرداری تهران، از جنوب به محله باغ فیض و بزرگراه شهید همت و از غرب به بزرگراه شهید ستاری و محله جنت‌آباد مرکزی محدود می‌شود (اشرفی و عبادی، ۱۳۹۹) مساحت آن حدود ۱۶۶/۳ هکتار است و جمعیت آن طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ حدود ۳۵۴۰۸ است و جمعیت کودک آن ۷۲۹۱ نفر که حدود ۲۰/۵ درصد از جمعیت محدوده را به خود اختصاص داده است.

جدول ۱. جمعیت گروه سنی کودکان زیر ۱۸ سال در محله پونک

جنوبی طبق سرشماری سال ۱۳۹۵

رده سنی	۱۵-۱۹	۱۰-۱۴	۵-۹	۰-۴
جمعیت مرد	۸۸۴	۹۳۴	۱۰۲۷	۹۸۱
جمعیت زن	۸۸۲	۸۱۳	۸۶۸	۹۰۲
کل	۱۷۶۶	۱۷۴۷	۱۸۹۵	۱۸۸۳

منبع: مرکز آمار ایران.

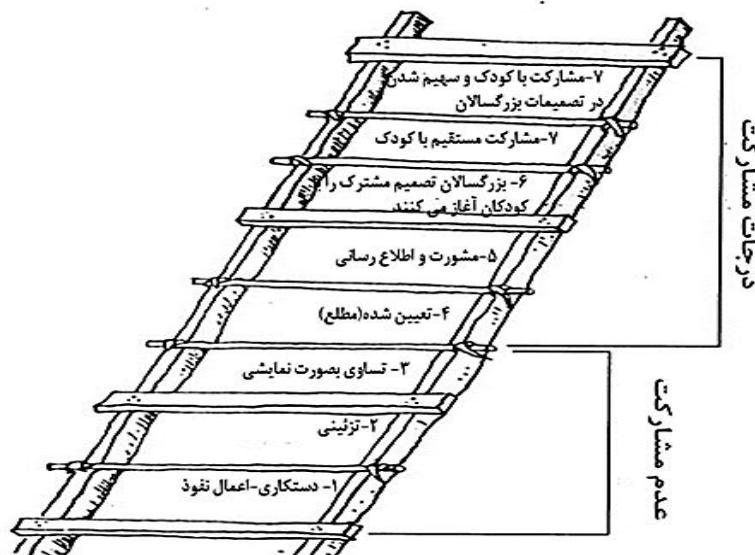

شکل ۱. نقشه کاربری اراضی محله پونک جنوبی

برای مشارکت شهروندان ارائه داد، که هدف آن مشارکت واقعی، در دست گرفتن قدرت تصمیم‌گیری و کنترل بود به همین دلیل الگوی نزدیک مشارکت را ارائه داد. دموکراسی با رشد حقوق کودک از طریق مشارکت معنا پیدا می‌کند. کودکان با مشارکت تمدنی برای درگیر شدن با مسائل و مشکلات پیدا می‌کنند و اعتماد به نفسشان افزایش می‌یابد. به نفع همه کودکان است که صدا داشته باشند به عنوان بخشی از حرکت عمومی به سمت ایجاد یک جامعه دموکراتیک‌تر، با فرستهای بیشتر و حقوق برابر برای همه ایجاد کنند. پژوههای زیادی وجود دارد که کاملاً توسط بزرگسالان طراحی شده و اجرا می‌شود و کودکان فقط نقش‌های از پیش تعیین شده را ایفا می‌کنند که برای بزرگسالان و کودکان تجربه‌های بسیار مثبتی است. نمودار نزدیک مشارکت شری آرنشتاین (۱۹۶۹) طوری طراحی شده است که به عنوان یک نمونه شناختی اولیه برای فکر کردن در مورد مشارکت کودکان در پژوهه‌ها عمل کند دستکاری پایین‌ترین پله نزدیک مشارکت است. با این شرایط به سختی می‌توان راهی مناسب برای ورود کودکان به فرآیندهای سیاسی دموکراتیک پیدا کرد. گاهی اوقات چنین اقداماتی ناشی از عدم آگاهی بزرگسالان از توانایی‌های کودکان است. شاید بتوان آن‌ها را گمراه و غلط خواند نه اینکه دستکاری کنند، اما در هر صورت مطمئناً نیاز به افزایش آگاهی بزرگسالان است (Hart, 1992: 4-9).

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی تحلیلی است و در ابتداء برای استخراج شاخص‌های مرتبط با مشارکت‌پذیری در محلات دوستدار کودک از مطالعات کتابخانه‌ای و منابع معتبر جهانی استفاده شده است و شاخص‌ها برای سنجش در نمونه مطالعاتی برگزیده شده‌اند که شاخص‌های کمی با استفاده از نرم افزار GIS و شاخص‌های کیفی در ارتباط با خواسته‌ها، نیازها و علائق کودکان در ارتباط با محله مورد علاقه خود از طریق ترسیم نقاشی بوده است به این صورت که از ۵۰ کودک در محله پونک جنوبی خواسته شد در مورد محلات دوستدار خود نقاشی ترسیم کنند و تحلیل آن از طریق جدولی با پنج ستون شامل محتوا، کدگذاری، زیرمقوله، مقوله و ابعاد انجام شده است با کدگذاری به دسته‌بندی در قالب زیرمقوله و مقوله پرداخته شده است. سپس فراوانی هر زیرمقوله و مقوله در نقاشی‌ها مورد شمارش و درصد توجه به هر زیرمقوله و مقوله به نسبت کل مورد سنجش قرار گرفته است و در انتهای با توجه به نیازها و علائق کودکان و بررسی نقاط قوت و ضعف محله راهکارهای جهت ارتقاء مشارکت در محلات دوستدار کودک در پونک جنوبی ارائه می‌شود.

مدل‌ها و روش‌های مشارکت کودکان بسیار متنوع است که به بررسی آن پرداخته شده است برای اولین بار آرنشتاین مدلی

شکل ۲. نزدیک مشارکت هارت (Hart, 1992: 9)

درخواست می‌شود شرایطی را به وجود آورند که در آن کودکان نقش فعال و خلاقی را در زندگی اجتماعی و سیاسی کشور خود ایفا کنند و دولتها در زمینه موضوعات تأثیرگذار بر زندگی آن‌ها با دریافت ایده‌هایشان حامی آن‌ها و فعالیت‌های مطلوبشان باشند (عزمیان، ۱۳۹۶: ۳۹؛ به نقل از دریسلک، ۱۳۸۷: ۲۸). در جدول (۲) مدل‌های مشارکت کودکان و نوجوانان و نکات کلیدی مربوط به آن نوشته شده است.

مشارکت کودکان عرصه‌ای است برای کودکان که بتوانند نظر خود را درباره محیط پیرامون ارائه کنند این نوع مشارکت از اوخر دهه ۱۹۸۰ با تصویب کنوانسیون حقوق کودک در سازمان ملل جایگاه قانونی در میان کشورها پیدا کرد. این سند مهم‌ترین سند بین‌المللی در رابطه با کودکان و اولین ابزار قانونی بین‌المللی است که طیف گسترده‌ای از حقوق انسانی را برای کودکان تضمین می‌کند. در این معاهده به عنوان «ایحده حقوق بشر» برای کودکان از کشورهای تصویب کننده

جدول ۲. مدل‌های مشارکت کودکان

نکات کلیدی	توضیح	نام مدل
دستکاری - اعمال نفوذ درمان اطلاع رسانی مشاوره اطلاع رسانی مشاوره قرار دادن شراکت قدرت تقویض شده کنترل شهروندی	برای آرنشتاین هدف مشارکت واقعی شهروندان است. قدرت تصمیم گیری و در دست گرفتن کنترل توسط شهروندان است. به همین دلیل الگوی نرdban مشارکت را ارائه داد. حرکت از پله‌های پایین که محدودیت‌های قدرت شهروندی در تصمیم-گیری را نشان می‌دهد و پله‌های انتهایی این نرdban تصمیم-گیری با قدرت کامل بر عهده‌ی شهروند است که در حقیقت افزایش درجه نفوذ تصمیم‌گیری شهروندان را نشان می‌دهد (Sherry: 1969, 217)	نرdban مشارکت، آرنشتاین، ۱۹۶۹
دستکاری-اعمال نفوذ تزئینی تساوی به صورت نمایشی تعیین شده (مطلع) مشورت و اطلاع رسانی آغاز تصمیم‌گیری مشترک بزرگسالان با کودکان مشارکت مستقیم با کودک مشارکت با کودک و سهیم شدن در تصمیمات بزرگسالان	نرdban مشارکت هارت که با الگوبرداری از نرdban مشارکت آرنشتاین است. در ابتدای پله از طریق فریب‌کاری و به صورت تزئینی و نمایشی کودکان را مشارکت می‌دهند اما در مراحل بعد که شامل قسمت دوم پله می‌شود از طریق آگاهی تصمیم مشترک با حضور کودکان و مشارکت مستقیم کودکان و در مرحله‌ی آخر کودکان در تصمیمات بزرگسالان سهیم می‌شوند که بالاترین مرحله مشارکت کودکان است که مهم است (Hart : 1992).	نرdban مشارکت هارت، آرنشتاین، ۱۹۹۲
عدم مشارکت تعقیب و فریب تزئین ظاهرسازی بسیج اجتماعی مشارکت مشاوره مسئولیت‌پذیری سهیم شدن در تصمیم‌گیری	مشارکت نوجوانان مستلزم حمایت از سوی بزرگسالانی است با این حال مشارکت حقیقی می‌تواند بسیار زودگذر باشد. اغلب با نگاهی دقیق‌تر در می‌باییم که پژوهه‌هایی که مدعی مشارکت جوانان هستند در حقیقت پژوهه‌هایی تحت کنترل بزرگسالان بوده و در آن‌ها مشارکت جوانان بسیار کمرنگ و غیرواقعی است. این پژوهه‌ها ممکن است از سوی بزرگسالان خیرخواه آغاز گردد. اما در حقیقت به جوانان گفته می‌شود چه کاری انجام دهند و تمامی فعالیت‌های آنان با کنترل بزرگسالان صورت می‌گیرد. دو بعد اصلی مشارکت، چارچوبی مفهومی را برای تفکر راجع به مشارکت در توسعه جامعه به وجود می‌آورد (دریسلک: ۱۳۸۷)	بزرگسالانی، دریسلک، ۱۳۸۷

<p>قلمرو دوس داشتنی</p> <p>قلمرو حمایت گر</p> <p>قلمرو نیازها</p> <p>قلمرو یادگیری</p> <p>قلمرو حقوق</p> <p>قلمرو فعالانه</p>	<p>▪ هفت قلمرو مشارکت کودکان که قلمرو دوس داشتنی کودکان محیط‌های خود را بدون دخالت بزرگسالان خلق کنند. قلمرو حمایت گر که به نیازهای کودکان ظاهری توجه می‌شود. قلمرو نیازها با علوم اجتماعی کودکان ارتباط دارد. قلمرو یادگیری تمرکز بر فرآیند تغییر ادراکات و مهارت‌ها دارد. قلمرو حقوق ارتباط نزدیکی با سازمان ملل متحد و سازمان‌های بین‌المللی دارد. قلمرو نهادسازی به سازمان‌های حامی کودکان و مقامات شهری مربوط می‌شود. قلمرو فعلانه بر توامندسازی کودکان از طریق مشارکت تمرکز دارد.(Percy-Smith, Thomas: 2010, 29)</p>	۷ هفت قلمرو مشارکت کودکان، فنازیسی و نیازها
<p>▪ چالش: از رفتارهای معمول و احساس بـ-</p> <p>▪ معنایی برای نوجوانان جلوگیری می‌کند</p> <p>▪ اتصال: زنجیرهای از انگیزه‌ها و ابتکارات برای نوجوانان</p> <p>▪ ظرفیت: در نظر گرفتن ظرفیتی برای مشارکت نوجوانان</p>	<p>▪ نوجوانان بخش غیر قابل انکاری از جامعه هستند و باید در طراحی محیط خود مشارکت کنند. شایستگی‌هایی که نوجوانان از این طریق به دست می‌آورند، زمانی استفاده می‌شود که آن-ها به اندازه کافی برای درک تغییرات در محیط خود یا شرکت در طراحی و برنامه‌ریزی آن محیط احساس چالش کنند و خود را در آن درگیر کنند. چالش، اتصال و ظرفیت. زمانی که بین این سه بعد تعادل پویا وجود داشته باشد، نوجوانان به طور فعال در جامعه یا بخش‌هایی از آن مشارکت خواهند کرد. (Jans & de Backer, 2002: 5-6)</p>	۶ باید بین سه بعد، جانس و بکر
<p>▪ لنز اول شامل کار کردن برای نوجوانان به عنوان ذینفعان</p> <p>▪ لنز دوم درگیر کردن نوجوانان به عنوان شریک</p> <p>▪ لنز سوم حمایت از نوجوانان به عنوان رهبران</p>	<p>▪ مشارکت فعال، آگاهانه و داوطلبانه مردم در تصمیم‌گیری در مورد زندگی و جوامع آن‌ها حق افراد است. گروه کاری نوجوانان DFID-CSO به مشارکت نوجوانان و جوانان با رویکرد سه لنز می‌نگرد که لنز اول شامل کار کردن برای نوجوانان به عنوان ذینفعان، لنز دوم درگیر کردن نوجوانان به عنوان شریک، لنز سوم حمایت از نوجوانان به عنوان رهبران می‌شود. (DFID-CSO Youth Working Group, 2010: 7)</p>	۵ مشارکت کودکان و نوجوانان، DFID-CSO، زیرنویس
<p>▪ سطح ساختاری که به حقوق و موقعیت کودکان در جامعه و وظیفه مسئولین در قبال کودکان به عنوان شهروندان جامعه می‌پردازد.</p> <p>▪ سطح شخصی که به علایق و عقاید مشخص کودکان، فرایند سه مرحله‌ای در نظر گرفته می‌شود که سطح ساختاری آن که به حقوق و موقعیت کودکان توجه دارد. سطح شخصی که به علایق و عقاید کودکان توجه می‌کند و سطح شخصی_ارتباطی که در آن به واقعیت‌های جامعه می‌پردازد.</p> <p>▪ سطح شخصی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی محیط‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی محیط‌های متفاوت زندگی کودکان موردهبحث است.</p>	<p>▪ باید نوجوانان را وارد معادات شهرسازی کرد و به آنان اجازه داد که با مشارکت در فرایند برنامه‌ریزی شهری، در ایجاد فضاهای زندگی خود سهیم باشند. در خصوص مشارکت کودکان، فرایند سه مرحله‌ای در نظر گرفته می‌شود که سطح ساختاری آن که به حقوق و موقعیت کودکان توجه دارد. سطح شخصی که به علایق و عقاید کودکان توجه می‌کند و سطح شخصی_ارتباطی که در آن به واقعیت‌های جامعه می‌پردازد.</p>	۴ هر ۱۰۰۰ نوجوان می‌تواند ۲۰۰ نوجوان مشترکت کودکان و نوجوانان، DFID-CSO، زیرنویس

بحث‌های گروه‌های کوچک، کارگاه‌ها و رویدادهای اجتماعی موثر است. (Attaran & Aminzade: 2014: 18-21). مشارکت یکی از اصول مهم برنامه‌ریزی و عنصر اساسی حقوق مدنی و دموکراتیک به شمار می‌آید. مشارکت کودکان در تبدیل شدن به شهر و ندان فعل، ارتقای دموکراسی و تقویت وضعیت کودکان در جامعه بزرگسالان و محله بسیار مؤثر است، کودکان می‌توانند به عنوان گروه‌های مستقل بدون دخالت بزرگسالان تصمیم بگیرند بر این اساس، کودکان برای مشارکت بسیار توانمند هستند ولی نگاهی دیگر به کودکان، بزرگسالان باید از کودکان در برابر آسیب محافظت کنند بنابراین بزرگسالان در این نوع مشارکت دخالت دارند (Sarvari: 2018). کودکان از طریق ابراز احساسات و رائمه نظراتشان درباره محیط می‌توانند نسبت به محیط اطراف خود کنترل و امنیت خاطر بیشتری داشته باشند. مراحل مشارکت کودکان باید متناسب با سطح درک کودکان از شهر بوده و روش‌های مشارکت عملی نیز مطابق با توانایی کودکان باشد تا ایجاد زبان مشترک در میان برنامه‌ریز و طراح و کودکان را تسهیل کند (حبیبی و دیگران: ۱۳۹۷، ۱۱۶-۱۱۵). بنابراین پس از بررسی مدل‌ها و روش‌های مشارکت کودکان در برنامه‌ریزی محلات باید سه گام طی شود:

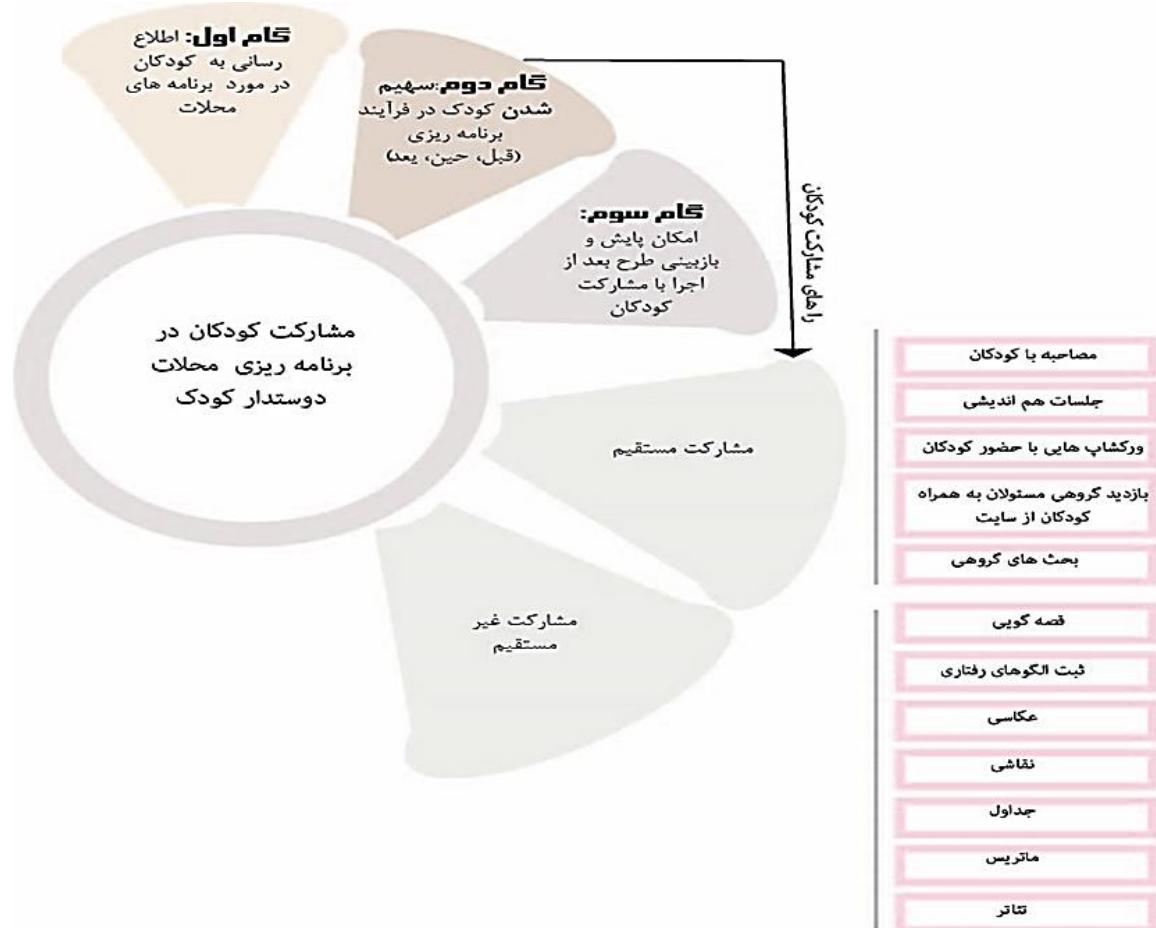
گام اول) اطلاع رسانی در مورد طرح‌ها و برنامه‌ها؛ در ابتدا باید آگاه‌سازی کودکان و نوجوانان از طریق اطلاع رسانی و تشریح موضوع اتفاق بیفتند.

گام دوم) سهیم شدن و مشارکت کودک در فرآیند برنامه‌ریزی؛ سهیم شدن کودکان از طریق شناسایی راه‌های مشارکت کودکان که به دو صورت مستقیم (مصالحه با کودکان، جلسات هماندیشی، ورکشاپ‌های با حضور کودکان، بازدید گروهی مسئولان به همراه کودکان از سایت، بحث‌های گروهی) و غیر مستقیم (قصه‌گویی، ثبت الگوهای رفتاری، عکاسی، نقاشی، جداول، ماتریس، تئاتر) است صورت می‌گیرد.

گام سوم) امکان پایش و بازبینی طرح‌ها و برنامه‌ها بعد از اجرا با کمک کودکان؛ این گام سبب می‌شود کودکان نتیجه مشاکت خود را بطور مستقیم مشاهده کنند و به آن مکان دل بیند و احساس مراقبت و مسئولیت در قبال آن داشته باشند. در شکل (۲) گام‌ها و روش‌های مشارکت کودکان نوشته شده است.

برای داشتن طرح و برنامه مناسب کودکان در محله باید در ابتدا نیازها و خواسته‌های کودکان را شناخت و از نگاه آن‌ها به موضوعات نگریست. بنابراین باید آن‌ها را مشارکت داد که روش‌های متفاوتی توسط اندیشمندان بیان شده است. روش‌های مشارکتی که شامل: مشاهده غیر رسمی و حضور یافتن در اجتماعات که به آشکار شدن دیدگاه‌ها نسبت به محدوده محلی کمک می‌کند، مصالحه ابزار مناسبی برای جمع‌آوری اطلاعات است، نقاشی کشیدن سبب پی بردن به علایق کودکان می‌شود، جداول فعالیت‌های روزانه که شیوه استفاده آن‌ها از محدوده محلی مشخص می‌شود، خانواده و شبکه‌های حمایتی که در محله قرار دارند بر تجربه نوجوانان از محل زندگی خود تأثیر می‌گذارند، تئاتر و نمایش عروسکی چون برخی از کودکان راحت‌تر می‌توانند خواسته‌های خود را در رابطه با محلات نشان دهند، گشتهای هدایت شده که سبب شناخت دیدگاه‌های کودکان و نوجوانان نسبت به محیط محلی می‌شود، عکس برداری توسط جوانان ابزار مناسبی برای جمع‌آوری اطلاعات راجع به شناخت و دیدگاه‌های آن‌ها از محیط اطرافشان بوده است. نقشه برداری از رفتارها که در فرآیند ارزیابی محیط بسیار ارزشمند است، پرسشنامه و پیمایش، بحث‌های گروه‌های کانونی و گروه‌های کوچک، کارگاه‌های آموزشی و رویدادهای اجتماعی این روش طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های گروهی را در بر می‌گیرد که با مقوله‌های همچون تعامل اجتماعی، تقسیم اطلاعات، بحث و تصمیم‌گیری هماهنگ هستند (دریسکل، ۱۳۸۷: ۸۸-۱۴۴).

کودکان آسیب‌پذیر در طرح‌ها کمتر مورد توجه قرار می‌گیرند. بنابراین روش برای مشارکت کودکان آسیب‌پذیر می‌تواند شامل: مصالحه گروهی و بازدید از سایت به همراه کودکان می‌تواند در مقایسه با سایر روش‌های مشارکت سودمندتر باشد به دلیل تعدادی از عوامل از جمله مهارت‌های کلامی بهتر در مقایسه با قابلیت‌های نوشتن و نقاشی است. روش‌های مختلف مشارکت کودکان در امور مربوط به محیط زندگی‌شان شامل بررسی مشاهدات به صورت غیررسمی، بررسی پاتوق‌ها، مصالحه، نقاشی، بررسی برنامه‌های فعالیت روزانه، شبکه‌های حمایتی خانواده، نقشه‌های که در بازی کودکانه انجام می‌دهند، نمایش عروسکی، تورهای راهنمای عکاسی توسط جوانان، نقشه برداری رفتار، پرسشنامه‌ها و نظرسنجی‌ها، گروه‌های متمرک و

شکل ۳. مشارکت واقعی کودکان در محلات دوستدار کودک

مفهومی پژوهش ارائه شده است و در ادامه مسیر و ارائه راهکارهای ارتقا مشارکت‌پذیری برای ایجاد محلات دوستدار کودک مورد استفاده قرار گرفته است.

در این بخش خلاصه‌ای از شاخص‌های مطرح شده توسط نظریه‌پردازان و نویسندهای درباره مشارکت‌پذیری کودکان پرداخته شده است و با توجه به تکرارپذیری شاخص‌ها مدل

جدول ۳. شاخص‌های مشارکت کودکان

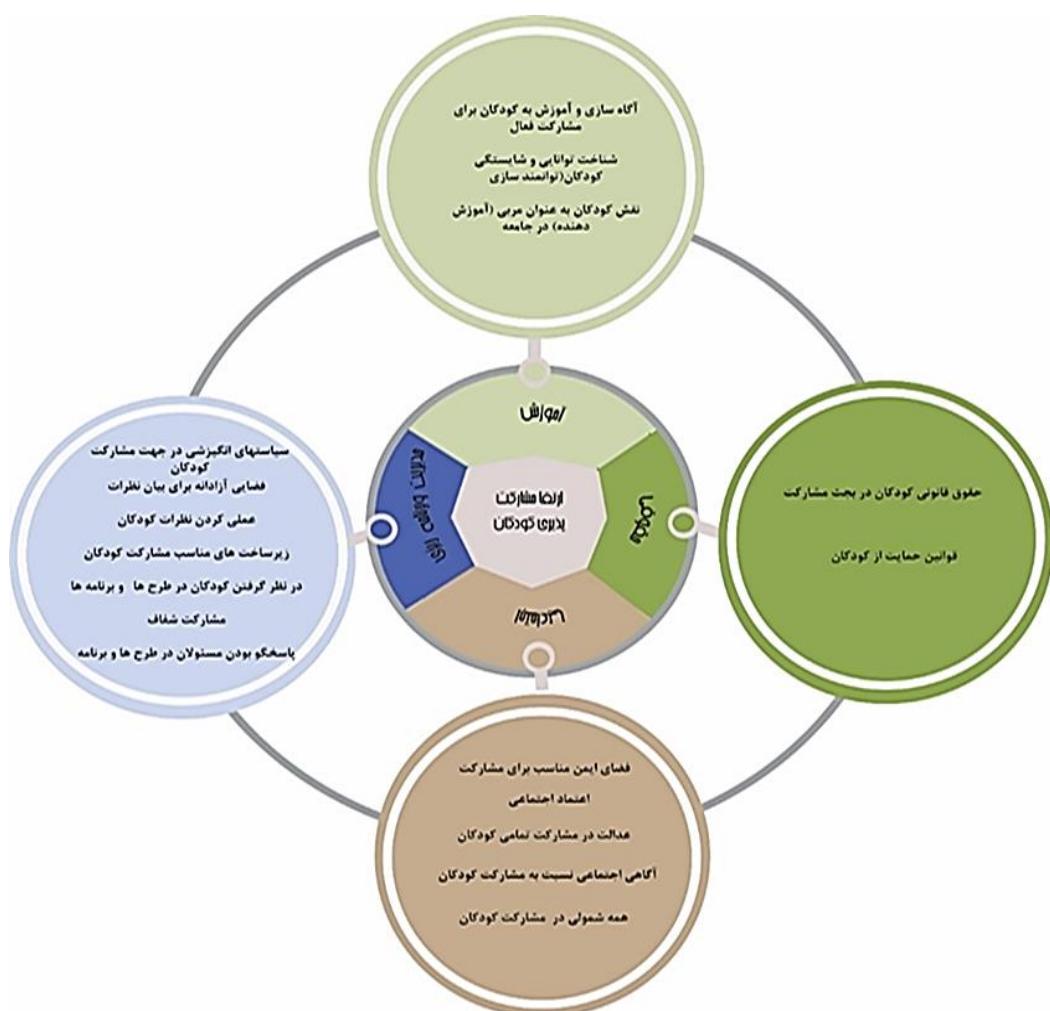
شاخص‌ها	عنوان مطالعه	صاحب نظران
▪ هویت فرهنگی ▪ شبکه‌های اجتماعی حمایتگر نوجوانان ▪ احساس ارزشمند بودن ▪ دسترسی به امکانات و خدمات اولیه و اساسی	▪ سخنوری، واقعیت و تاب آوری	دیوید دریسکل، کانچان بازرگی و لوئیز چاولا (۲۰۰۲).
▪ آگاهی زیست محیطی ▪ مهارت برنامه‌ریزی و طراحی به کودکان و نوجوانان ▪ ارزیابی مسئولیت توسط کودک ▪ ارزیابی مسئولیت واگذار شده به کودک توسط خانواده ▪ ارزیابی مسئولیت واگذار شده به کودکان توسط جامعه	▪ عنوان کودکان به عنوان شریک در مکان‌سازی محله: درس‌هایی از طرح‌های طراحی بین نسلی	اگرتساتون و پی کمب (۲۰۰۲)
▪ نیازهای فضایی کودکان ▪ آموزش و یادگیری محیطی	▪ هفت رویکرد مشارکت کودکان	فرانسیس و لورنزو (۲۰۰۲).

	■ مشارکت کودکان در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی ■ کودکان مخاطب رسمی طرح‌ها و برنامه‌ها ■ چشم‌انداز توانمندسازی کودکان ■ کودکان به عنوان برنامه‌ریز ■ حمایت سیستم آموزشی، جوامع، معماران و برنامه‌ریزان از کودکان		
	■ سیستم‌های برنامه‌ریزی و حکمرانی ■ زیرساخت حمایتی ■ شبکه انسجام اجتماعی	ساخت چارچوب نظری برای سازگاری با محیط زیست کودک	لیزا هولی (۲۰۰۷).
	■ سازماندهی، ترویج، بسیج، حمایت، شناخت توانایی و شایستگی کودکان (توانمندسازی) ■ نقش کودکان و نوجوانان به عنوان مری (آموزش‌دهنده) در جامعه ■ کودکان و جوانان به عنوان رهبران جامعه ■ کودکان و نوجوانان به عنوان مدافعان حقوق خود ■ خودسازماندهی و خدمتکاری کودکان در فضاهای تحت سلطه بزرگسالان ■ ظرفیت تأثیرگذاری کودکان بر تصمیمات در فضاهای تحت سلطه بزرگسالان ■ ارزش گذاری بزرگسالان برای اقدامات کودکان و نوجوانان	بازبینی مسیرهای مشارکت: یادگیری از کودکان کار نیکاراگوئه	هری شیبر (۲۰۰۹).
	■ توجه به حقوق کودک ■ حمایت از کودکان و نوجوانان ■ حاکمیت کودک برای داشتن صدا ■ در نظر گرفتن کودکان در طرح‌ها و برنامه‌ها ■ آموزش و توانا ساختن کودکان برای مشارکت ■ زیرساخت مشارکت کودکان و نوجوانان ■ پاسخگو بودن مسئولان و برنامه‌ریزان برای ایجاد انگیزه در کودکان ■ برقراری عدالت	مشارکت جوانان در توسعه (راهنمای آژانس‌های توسعه و سیاست‌گذاران)	دپارتمان توسعه بین‌المللی، گروه کاری جوانان – DFID – CSO (۲۰۱۰).
	■ میانگین فعالیت‌های کودکان در تمام روزهای هفته در فضای باز خارج از منزل ■ ویژگی‌های اجتماعی و جمعیت شناختی کودکان ■ سطح تحصیلات پدر ■ سطح تحصیلات مادر ■ درآمد ماهانه خانوار ■ تعداد خواهر و برادر ■ اقامت خانوار ■ درک خانوار از اینمنی و امنیت	محله‌های دوستدار کودک، فعال و سالم؛ ویژگی‌های فیزیکی و اوقات فراغت کودکان در فضای باز	زکیول اسلام و دیگران (۲۰۱۶).
	■ شفاقت ■ تسهیل شده با محیط و شیوه‌های کاری مناسب کودک ■ فراگیر ■ آموزش محور ■ امن ■ پاسخگو ■ داوطلبانه	راهنمای شهرها و اجتماعات محلی دوستدار کودک	تبیانت، لوئیس (۲۰۱۸).
	■ ایجاد فرصت‌هایی برای مشارکت مدنی کودکان	مشارکت کودکان در امور NHRIS	يونیسف (۲۰۱۸).

<ul style="list-style-type: none"> ■ ارائه قوانین و سیاست‌هایی برای مشارکت کودکان ■ درک و آگاهی نسبت به مشارکت کودکان ■ ایجاد تعهد دولت و فرصت‌هایی برای مشارکت کودکان 		
<ul style="list-style-type: none"> ■ مرتبط و معنادار ■ داوطلبانه و آگاهانه ■ همه‌شمول و در دسترس ■ پرسنل آموزش دیده و شایسته مدیریت ■ ارزیابی فرآیندهای مشارکتی 	<p>رهنمودهایی برای مشارکت کودکان در مدیریت پژوهه و برنامه‌ها</p>	راهنمای مشارکت کودکان راهنمای IBCR'S (۲۰۱۸).
<ul style="list-style-type: none"> ■ دولت حامی کودک ■ آموزش آشنایی کودک با حقوق و روش‌های مشارکت قانون 	<p>برنامه‌ریزی مشارکتی؛ ارائه مدل مفهومی عوامل مؤثر بر مشارکت کودکان در برنامه‌ریزی شهری</p>	هادی سروری (۲۰۱۸).
<ul style="list-style-type: none"> ■ فضای ایمن برای مشارکت کودکان و نوجوانان ■ فضای آزادانه برای بیان نظرات و خواسته‌های کودکان و نوجوانان ■ نفوذ نظرات و عملی شدن نظر و دیدگاه‌های مختلف کودک 	طرح شهرهای دوستدار کودک	یونیسف (۲۰۲۰).
<ul style="list-style-type: none"> ■ سیاست انگیزشی در جهت مشارکت کودکان و نوجوانان ■ اعتماد اجتماعی ■ مشارکت شفاف ■ عملکرد مناسب شهرداری‌ها در بحث مشارکت 	<p>عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت شهروندان در امور شهری در زمینه مشارکت شهروندان</p>	حسین زاده و فدایی‌ده‌چشمی (۱۳۹۱).
<ul style="list-style-type: none"> ■ تقویت استبپاط و توامندسازی کودکان و نوجوانان در تصمیم‌گیری ■ توجه به حق کودکان برای مشارکت در برنامه‌های توسعه جامعه به عنوان شهروندان جامعه خود ■ به رسمیت شناختن مشارکت کودکان و نوجوانان در توسعه جامعه 	<p>در پژوهشی تحت عنوان تحلیل و برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک (CFC) از دیدگاه کودکان (مطالعه موردی: قوچان)</p>	کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی (۱۳۹۱).
<ul style="list-style-type: none"> ■ اعتماد اجتماعی؛ آموزش و آگاهانسازی کودکان و نوجوانان برای مشارکت ■ تامین نیازهای محلی کودکان ■ تعهد نوجوانان و برنامه‌ریزان در مشارکت ■ حس تعلق نسبت به محله ■ رضایت از عملکرد؛ نهادها و سازمان‌های برنامه‌ریزی 	<p>تدوین اصول تحقق شهرسازی کوچک مقیاس در محلات شهری با هدف ارتقا مشارکت</p>	عاطفه خیر اندیش (۱۳۹۶).
<ul style="list-style-type: none"> ■ حقوق کودکان ■ همکاری و مشارکت کودکان ■ قوانین، سیاست و مقررات عملی ■ قابلیت محیط ■ اقتصاد محلی ■ مشارکت ■ تعاملات اجتماعی ■ سواد کودکان ■ آموزش شهروندی ■ هویت ■ فرهنگ مدنی ■ عدالت 	<p>مؤلفه‌های مؤثر بر مشارکت کودکان در فرآیند تهییه و اجرای طرح‌های توسعه محله‌ای</p>	تراشکار و پرتوی (۱۳۹۷).
<ul style="list-style-type: none"> ■ همکاری کودک در تحلیل شرایط و شرایط کلی محله ■ تمایل کودک به انجام فعالیت‌های مختلف در محله ■ عضویت کودک در گروه‌ها و تشکل‌هایی در جهت همکاری در محله 	<p>تحلیل تأثیر نقش بازی در مشارکت پذیری کودکان در فضای شهری</p>	عبدی و حتایی (۱۳۹۹).

توانایی‌های آن نیز هماهنگ بوده و کودک قادر به برقراری ارتباط عاطفی با آن باشد (اسدزاده و کریمی‌آذر، ۱۳۹۴: ۲). بنابراین محله دوستدار کودک محله‌ای است که حامی سلامت جسمی و روحی کودکان باشد و پس از خانواده در اولویت دوم، در رشد و آموزش اجتماعی کودکان نقش دارد. محله دوستدار کودک باید موجب استقلال کودک، اعتماد به نفس کودک برای حضور در جامعه و پذیرش مسئولیت، افزایش فعالیت‌های بدنی، افزایش تعاملات، مشارکت‌های اجتماعی و افزایش خلاقیت کودک شود. همچنین دارای اینمنی و امنیت بالا، دسترسی مناسب به امکانات و خدمات، فضاهای انعطاف‌پذیر که امکان بازی، فعالیت، گردش‌هایی و تعاملات اجتماعی کودکان را فراهم می‌کند.

پس از بررسی منابع مختلف شاخص‌های مشارکت کودکان در شکل (۴) ترسیم شده است. این شاخص‌ها در چهار بعد حقوقی، اجتماعی، مدیریت و برنامه‌ریزی و آموزش تقسیم شدند و شاخص‌های مربوط به هر بعد نوشته شده است که در نهایت ۱۸ شاخص برای مشارکت کودکان در نظر گرفته شد. از این رو با مشارکت و نظرخواهی از کودکان، محلات دوستدار کودک قابل طرح ریزی است. کودکان به عنوان شهروندانی کاملاً متفاوت، نیاز به رشد و تکامل در یک محلالی منطبق بر خصوصیات خود را دارند. محیط و بستر مناسب رشد کودکان اماکن و مسیرهای ارتباطی است که علاوه بر برآورده ساختن مقاصد در نظر گرفته شده بر هر یک، پاسخگوی نیازهای وجودی کودکان در مراحل رشد بوده و با

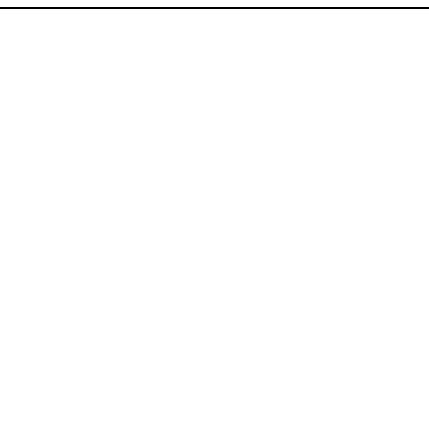
تصویر ۴. شاخص‌های ارتقا مشارکت‌پذیری کودکان

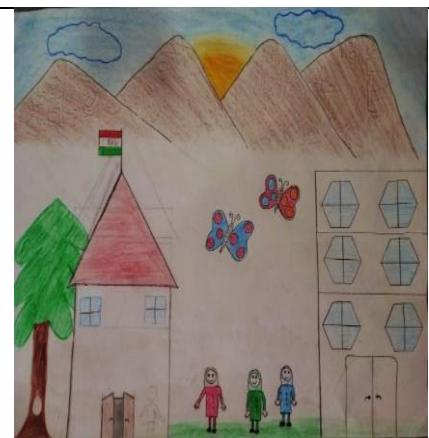
شرح و تفسیر نتایج

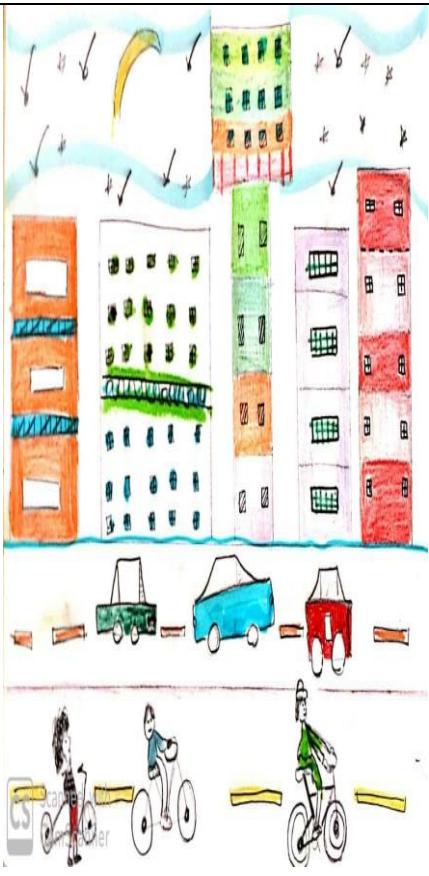
پس از ترسیم نقاشی از کودکان خواسته شد که در مورد نقاشی خود توضیح دهند که این موضوع فهم خواسته‌های کودک در ارتباط با محلات مورد علاقه خود را راحت‌تر کرد. نقاشی ۵۰ کودک بررسی شد که برای نمونه در این پژوهش^۹ نقاشی آورده شده است. سپس نقاشی‌ها در جدولی با پنج ستون شامل محتوا، کد‌گذاری، زیرمقوله، مقوله و ابعاد تنظیم و تدوین شد. با کد‌گذاری به دسته بندی در قالب زیرمقوله و مقوله پرداخته شد که سبب شد مقوله‌های مورد علاقه کودکان در محله پونک جنوبی تهران مشخص شوند.

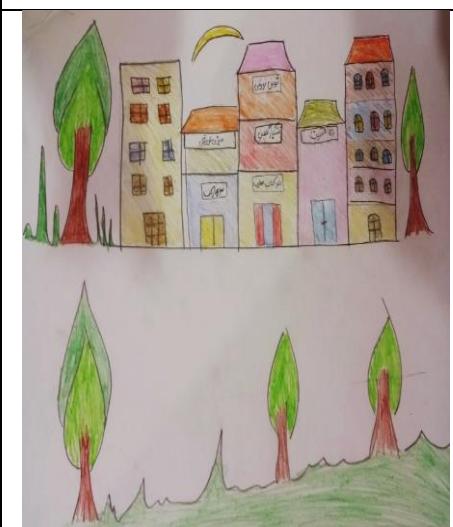
برای ارتقاء مشارکت کودکان در ابتدا باید آموزش‌های به طور رسمی به کودکان داده شود و آن‌ها را توانمند سازد که بتواند در برنامه‌ریزی محلات مشارکت کارآمد و واقعی داشته باشند، سپس باید زیرساخت‌های مشارکت کودکان فراهم شود و مسئولان محلی با شناسایی راههای مشارکت کودکان در گروههای سنی مختلف و با توجه به شیوه‌های بیانی و ایجاد فضای ایمن و همه شمول کودکان را مشارکت دهدند و می‌توانند از کارگروه‌هایی در رابطه با موضوعات مختلف و از تعدادی تسهیل‌کننده برای ارتباط با کودکان و استفاده از نظرات کودکان در ارتباط با محله مورد نظرشان استفاده کنند.

جدول ۴، تحلیل محتوای نقاشی کودکان

محتوا	کد گذاری	زیرمقوله	مقوله	ابعاد
	رنگ‌آمیزی آپارتمان‌ها	منظار رنگی محله	زیبایی، دلپذیری و جذابیت	کالبدی
	خودرو، کودکان در گروه سنی مختلف	اختصاص بخشی از فضا به خودرو، بیشتر فضا در اختیار کودک	ایمنی	حمل و نقل
	خودرو، کودکان در گروه سنی مختلف	اختصاص بخش کمی از فضا به خودرو، بیشتر فضا در اختیار کودکان پیاده	مسیر مخصوص پیادرویی کودک	
	کودکانی در حال طی کردن مسیر خانه به مدرسه	تحرک در داخل محله بدون همراهی همراهی به بزرگسالان	تحرک و فعالیت مستقل کودک	
	معلول بدون نیاز به همراه	حضور پذیری، دسترسی، استفاده کودکان معلول از فضاهای همگانی	عدالت اجتماعی	اجتماعی
	درخت، خورشید، سایبان	بهره‌مندی از سایه درخت و نور طبیعی	آسایش اقليمی	محیطی
	مدرسه، مسکن	قرارگیری فضاهای آموزشی نزدیک مراکز مسکونی	دسترسی به کاربری آموزشی	کالبدی
	درخت، کوه، خورشید	بهره‌مندی از سایه درخت و نور طبیعی	آسایش اقليمی	محیطی
	کوه، خورشید، پروانه، گل، سبزه، تمیزی، هوا، سرسیزی، محیط، پاکیزگی، آرامش	توجه به عناصر طبیعی	تعامل فعال و غیرفعال با محیط	

	فضای سبز، پروانه	آرامش	کیفیت محیطی	حمل و نقل کالبدی محیطی کالبدی کالبدی محیطی
	خودرو، تعدادی کودک	محدود کردن خودرو و اختصاص بخشی از معابر به پیاده روی کودکان	ایمنی کودکان در برابر اتومبیل	
	خودرو، کودکان	جداسازی معابر مورد استفاده کودکان از معابر عبوری خودرو، اختصاص مسیری پیاده روی ویژه کودکان	مسیر مخصوص پیاده روی کودکان	
	کودکانی به همراه دوستان از مسیر خانه به مدرسه	تحرک در داخل محله بدون همراهی بزرگسالان	تحرک فعالیت مستقل کودک	۳
	ایستگاه اتوبوس نزدیک آپارتمان‌های مسکونی	فاصله مناسب به ایستگاه‌های حمل و نقل	دسترسی کودکان به حمل و نقل همگانی	
	بهره‌مندی از سایه درخت، سایبان	آسایش درخت و نور طبیعی	اقليمی	
	سرسبزی، آسمان آبی، پروانه، کلاخ، گل	محیط سالم و پاک	محیط سالم و پاک	
	معلول بدون نیاز به همراه	حضور پذیری، دسترسی، استفاده کودکان معلول از حمل و نقل همگانی	عدالت اجتماعی	۴
	استفاده از رنگ در آپارتمان، گل، پرنده	مناظر رنگی محله	زیبایی، دلپذیری، جذابیت	
	نزدیکی خانه به مدرسه و فضای سبز	ترکیب کاربری آموزشی - تفریحی و مسکونی	اختلاط کاربری	
	مدرسه، مسکن	قرارگیری فضاهای آموزشی نزدیک منازل مسکونی	دسترسی به فضاهای آموزشی	کالبدی محیطی
	کوه، خورشید، آسمان، درخت، پروانه	تعامل فعال و غیر فعال با محیط		
	سرسبزی، آسمان آبی، پروانه	محیط سالم و پاک		

	سرسیزی، آسمان آبی، رودخانه ای پر از ماهی، گل	تمیزی و هوای پاک	محیط سالم و پاک	
	دوچرخه، خودرو	جدا سازی معاابر مورد استفاده کودکان با تعابیری از معاابر عبوری خودرو، اختصاص مسیری ویژه دوچرخه سواران	ایجاد مسیرهای دوچرخه ویژه کودکان	حمل و نقل
	رنگ آمیزی آپارتمان‌ها	مناظر رنگی محله	زیبایی، دلپذیری و جذابت	کالبدی
	آپارتمان‌های رنگی	استفاده از رنگ آمیزی	ایمنی کودکان در برابر اتومبیل	حمل و نقل
	خودرو، دوچرخه	اختصاص بخشی از معاابر عبوری به مسیر دوچرخه سواری کودکان	مسیر دوچرخه سواری کودکان	
	پرنده، ماه، آسمان	توجه به عناصر طبیعی	تعامل فعال و غیر فعال با محیط	محیطی
	خانه، استفاده از رنگ آمیزی در منازل مسکونی	آرامش و آسایش اقلیمی در مسکن	مسکن با کیفیت	مسکن
	سرسیزی، درخت، کلااغ، خورشید آسمان آبی	تمیزی و هوای پاک	محیط سالم و پاک	محیطی
	دو کودک در گروه سنی مختلف	تنوعی افراد و جنسیت در گروههای سنی مختلف	همه شمول	اجتماعی
	درخت، چمن	بهره‌مندی از سایه درخت و سبزه	آسایش اقلیمی	محیطی
	چرخ و فلک، تاب	امکان انجام فعالیت‌های متنوع برای کودکان در فضاهای انعطاف پذیر محله	دسترسی به فضاهای بازی و فعالیت کودکان	کالبدی
	نیمکت	بهره‌مندی از مبلمان مناسب کودک	انعطاف‌پذیری محلات	کالبدی

			مسکونی		
	زمین بازی، مسکن	قرارگیری فضاهای بازی در نزدیکی منازل مسکونی	دسترسی به فضاهای بازی و فعالیت کودکان	کالبدی	۷
	کوه، خورشید، پرنده، درخت	توجه به عناصر طبیعی و مصنوع	تعامل فعال و غیر فعال با محیط طبیعی و مصنوع	محیطی	
	درخت	ایجاد سایه توسط درخت	آسایش اقلیمی		
	خانه و فروشگاه و فضای سبز	دسترسی به کاربری-های خدماتی، تجاری - تفریحی و مسکونی	اختلاط کاربری	کالبد	
	خانه، استفاده از رنگ آمیزی در منزل مسکونی	مسکن مناسب کودک	مسکن با کیفیت	مسکن	۸
	درخت، خورشید	بهره‌مندی از سایه درخت و نور طبیعی	آسایش اقلیمی	محیطی	
	سرسبزی، آسمان آبی، رودخانه ای پر از ماهی، گل	تمیزی و هوای پاک	محیط سالم و پاک		
	زمین فوتبال در محله	دسترسی آسان، سریع و راحت به فضاهای مناسب برای بازی و فعالیت کودکان	دسترسی کودکان به فضاهایی مناسب برای بازی	کالبدی	۹

رابطه با برنامه‌ریزی محلاًات دوستدار کودک در محله پونک جنوبی مشخص می‌شود که در ارائه راهکار بسیار حائز اهمیت است.

فراوانی مقوله در هر بعد از نقاشی کودکان مورد شمارش و درصد توجه به آن به نسبت کل مورد سنجش قرار گرفت. در آخر با توجه به یافته‌های حاصل از تحلیل پرسشنامه و نقاشی کودکان موارد مهم و مورد علاقه کودکان و والدین در

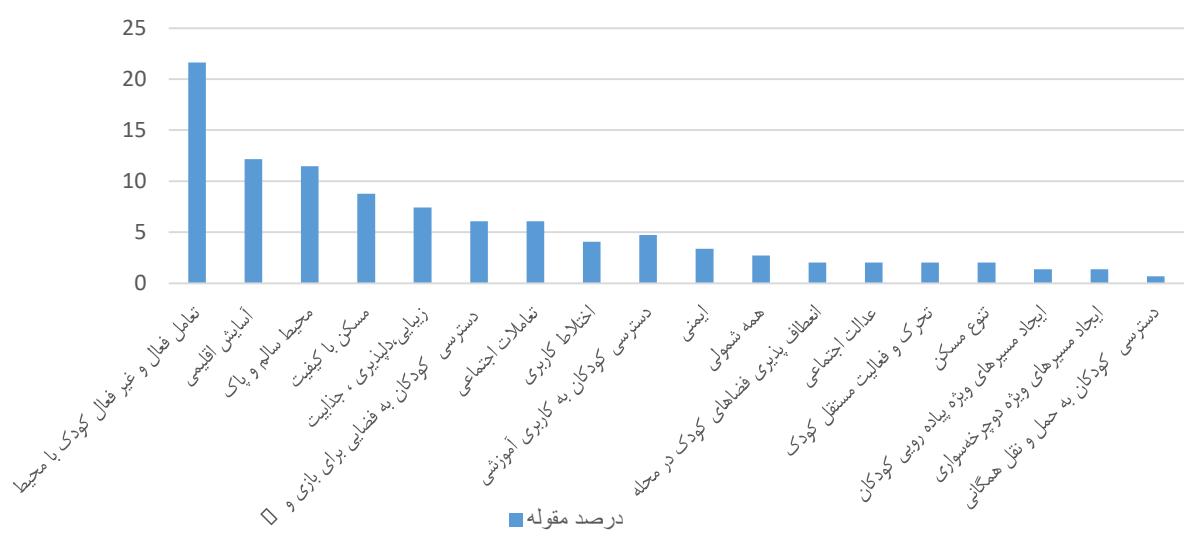
جدول ۵. امتیاز نهایی مقوله‌ها و ابعاد در تحلیل نقاشی کودکان

درصد ابعاد	ابعاد	درصد مقوله	تعداد تکرار	مقوله
۴۵/۲۶	محیطی	۲۱/۶۲	۳۲	تعامل فعال و غیرفعال با محیط
	محیطی	۱۲/۱۶	۱۸	آسایش اقلیمی
	محیطی	۱۱/۴۸	۱۷	محیط سالم و پاک
۲۶/۹۹	کالبدی	۲/۰۲	۳	انعطاف‌پذیری فضاهای کودک در محله
	کالبدی	۴/۰۵	۶	اختلاط کاربری
	کالبدی	۷/۴۳	۱۱	زیبایی، دلپذیری، جذابیت
	کالبدی	۶/۰۸	۹	دسترسی به فضایی برای بازی و فعالیت
	کالبدی	۴/۷۲	۷	دسترسی به کاربری آموزشی
	کالبدی	۰/۶۷	۱	دسترسی به حمل و نقل همگانی
	کالبدی	۲/۰۲	۳	تحرک و فعالیت مستقل کودک
۶/۰۷	حمل و نقل	۳/۳۷	۵	ایمنی
	حمل و نقل	۱/۳۵	۲	ایجاد مسیرهای ویژه دوچرخه‌سواری
	حمل و نقل	۱/۳۵	۲	ایجاد مسیرهای ویژه پیاده روی کودکان
۱۰/۰۸	اجتماعی	۲/۷۰	۴	همه شمولی
	اجتماعی	۲/۰۲	۳	عدالت اجتماعی
	اجتماعی	۶/۰۸	۹	تعاملات اجتماعی
۱۰/۰۸	مسکن	۸/۷۸	۱۳	مسکن با کیفیت
	مسکن	۲/۰۲	۳	تنوع مسکن
۱۰۰	-	۱۰۰	۱۴۸	کل

اختلاط کاربری (تنوعی از کاربری‌های مورد نیاز کودک)، اینمنی، همه شمولی دارای بیشترین توجه در بین کودکان است. در حالی که دسترسی به حمل و نقل همگانی، ایجاد مسیرهای ویژه دوچرخه سواری، ایجاد مسیرهای ویژه پیاده‌روی، تنوع مسکن، تحرک و فعالیت مستقل کودک، عدالت اجتماعی مورد توجه و تأکید کمتری قرار گرفته است.

بر اساس تحلیل نقاشی‌های کودکان ۱۹ مقوله مورد علاقه و توجه کودکان بودند. در میان مقوله‌ها، به ترتیب تعامل فعال و غیرفعال با محیط طبیعی و مصنوع، آسایش اقلیمی، محیط سالم و پاک، مسکن با کیفیت، زیبایی، دلپذیری، جذابیت، دسترسی به فضاهایی برای بازی و فعالیت کودک تنوع فعالیت، تعاملات اجتماعی، دسترسی به کاربری آموزشی،

درصد مقوله

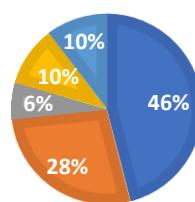
شکل ۵. درصد تکرار مقوله‌های مطرح شده در نقاشی کودکان

کودکان قرار گرفته و حمل و نقل با ۶۰٪ در رتبه آخر در نظر کودکان قرار گرفته است.

کودکان با ترسیم گل، فضاهای سبز، درخت میوه، رودخانه، پرندۀ، پروانه علاقه خود را به محیط طبیعی نشان دادند. همچنین بعد محیطی با ۴۵٪ درصد در رتبه اول، مورد توجه

درصد ابعاد

■ مسکن ■ اجتماعی ■ حمل و نقل ■ کالبدی ■ محیطی

شکل ۶. درصد ابعاد مطرح شده در نقاشی کودکان

ارائه راهکار سعی در کاهش نقاط ضعف و بهبود نقاط قوت در جهت ایجاد محلات دوستدار کودک پونک جنوبی شود.

در این قسمت سعی شده است تا نقاط قوت و ضعف محله پونک جنوبی با بررسی شاخص‌های عینی شناخته شود و با

شکل ۷ بررسی نقاط قوت و ضعف در محله پونک جنوبی تهران

۱۲ سال در راستای ایجاد محلات دوستدار کودک است. روش

تحقیق توصیفی-تحلیلی است و نوع پژوهش از نوع کاربردی است و از نظر مکانی پژوهش میدانی و کتابخانه‌ای است. جامعه آماری کودکان زیر ۱۸ سال محله پونک جنوبی است که شامل ۷۲۹۱ نفر که حدود ۲۰/۵ درصد از جمعیت محدوده را به خود اختصاص داده است که نیاز به برنامه‌ریزی داردند که این کودکان از طریق نقاشی کشیدن مشارکت داده شدند. نتایج پژوهش بر اساس تحلیل نقاشی‌های کودکان نشان می‌دهد که ۱۹ مقوله مورد علاقه و توجه کودکان بودند. در میان مقوله‌ها، به ترتیب تعامل فعال و غیرفعال با محیط طبیعی و مصنوع، آسایش اقلیمی، محیط سالم و پاک، مسکن با کیفیت، زیبایی، دلپذیری، جذابیت، دسترسی به فضاهایی برای بازی و فعالیت کودک تنوع فعالیت، تعاملات اجتماعی، دسترسی به کاربری

بحث و نتیجه‌گیری

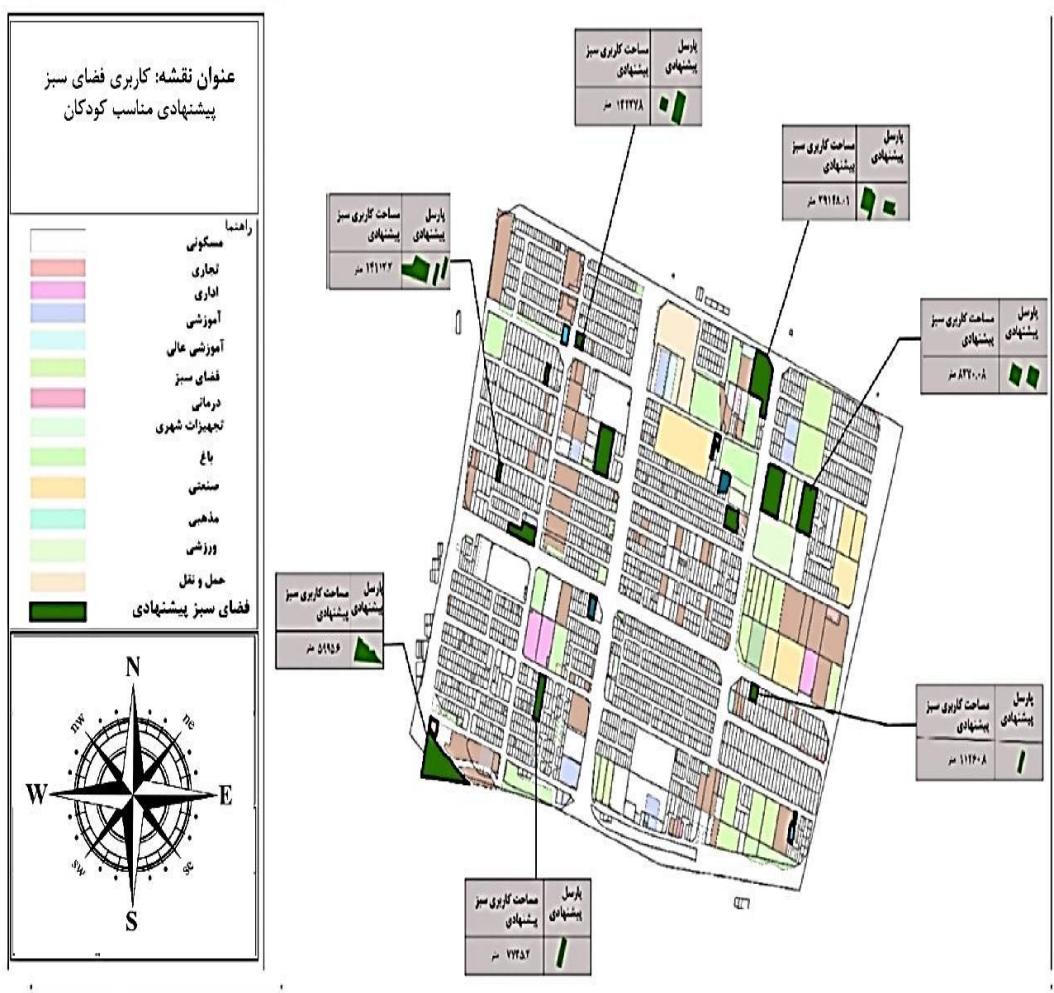
کودکان قشر مهم و حساسی هستند که به عنوان سرمایه اجتماعی باید نظر و خواسته آن‌ها مورد توجه جدی برنامه‌ریزان، طراحان و مدیران قرار گیرد. بنابراین با مشارکت کودکان محلات تبدیل به محلات دوستدار کودک می‌شوند. کودکان در محلاتی که طبق میل و خواسته آن‌ها طراحی و برنامه‌ریزی شده است، احساس مسئولیت، امنیت، تعلق‌خاطر و عالیق بیشتری برای حضور پذیری دارند و به آن محیط و جامعه احساس تعلق می‌کنند. همچنین مشارکت به کودکان احساس قدرت می‌دهد که صدای آن‌ها شنیده شده است و برای پذیرش مسئولیت در آینده آماده می‌شوند و این موضوع به سلامت جسمی و روحی کودکان کمک می‌کند هدف از این پژوهش شناسایی راههای افزایش مشارکت پذیری کودکان زیر

گرافیکی (تحلیل عکس، نقشه و نقاشی کودکان) نظرهای کودکان در مورد فضاهای محله مورد بررسی قرار گرفته است که در این قسمت با پژوهش حاضر همسو است ولی مدل‌ها و شاخص‌های ارتقاء مشارکت کودکان در برنامه‌ریزی محلات بررسی نشده است. مؤیدفر و صفائی (۱۳۹۶) عوامل مؤثر بر ارتقاء مشارکت نوجوانان را امنیت، دسترسی، افزایش مکان‌های تفریحی، خدمات و امکانات دانسته‌اند که با مؤلفه امنیت در بعد اجتماعی در بخش مشارکت‌پذیری و دسترسی در بخش محلات دوستدار کودک همخوان است اما به بعد حقوقی، مدیریت و برنامه‌ریزی و آموزشی توجهی نشده است، با وجود پژوهش‌های انجام شده این موضوع نیاز به بررسی‌های گسترده‌تر و پرداختن عمیق‌تر در پژوهش‌های آتی دارد. به علاوه ضعف در مدیریت از پایین به بالا و عدم تمايل به مشارکت واقعی کودکان از سوی نهادها از دیگر مسائلی است که اجرای برنامه‌ریزی محلات دوستدار کودک را با محدودیت مواجه می‌کند. بنابراین شناسایی راههای ارتقاء مشارکت‌پذیری کودکان در طرح‌ها و برنامه‌ها بسیار حائز اهمیت است که باستانی با انجام پژوهش‌های مکمل و تقویت شود.

- ایجاد زیرساخت لازم جهت مشارکت کودکان در سرای محله، (سالن گردش‌هایی و کارگاه‌ها، ایجاد روش‌های مشارکتی)
- طراحی روش‌های جلب مشارکت والدین و کودکان در مورد پژوهش‌ها و برنامه‌های محله دوستدار کودک در مرحله قبل، حین و بعد از اجرا
- ایجاد شورای مشورتی کودکان در ارگان‌ها و سازمان‌های اجرایی برای مشارکت در فرآیند برنامه‌ریزی محله پونک جنوبی
- مشارکت کودکان و والدین در مراحل مختلف برنامه‌ریزی در محله
- استفاده از مشارکت کودک در برنامه‌ریزی از طریق آگاهی اجتماعی، ظرفیت‌سازی و ایجاد زیرساخت‌های لازم برای مشارکت کودکان
- توجه به روش‌های مشارکتی کودکان و آموزش آن به مسئولین حوزه شهرسازی، معماری، فنی و اجرایی، اجتماعی و محیطی که شامل: مصاحبه با کودکان، جلسات هم‌اندیشی، کارگاه‌هایی با حضور کودکان، بازدید گروهی مسئولان به همراه کودکان از محله، بحث‌های گروهی، نقاشی کردن، قصه‌گویی، تئاتر
- انتشار کتاب‌هایی در مورد حقوق کودکان در محلات

آموزشی، اختلاط کاربری (تنوعی از کاربری‌های مورد نیاز کودک)، اینمنی، همه شمولی دارای بیشترین توجه در بین کودکان است. در حالی که دسترسی به حمل و نقل همگانی، ایجاد مسیرهای ویژه دوچرخه‌سواری، ایجاد مسیرهای ویژه پیاده‌روی، تنوع مسکن، تحرک و فعالیت مستقل کودک، عدالت اجتماعی مورد توجه و تأکید کمتری قرار گرفته است. بنابراین زیرساخت‌های لازم جهت مشارکت کودکان در سرای محله پونک جنوبی فراهم شود و باستانی علاوه بر کودکان، والدین را در مراحل برنامه‌ریزی در محله مشارکت داد. زیرا کودکان زیر ۱۲ سال به والدین خود در انجام امور وابسته هستند، باید والدین اطمینان خاطر پیدا کنند که این محله طبق میل و خواسته کودک آن‌ها طراحی و برنامه‌ریزی شده است به نحوی که به آن‌ها آرامش خاطر پیدا کنند. توجه به روش‌های مشارکتی کودکان همچون مصاحبه با کودکان، جلسات هم‌اندیشی، کارگاه‌هایی با حضور کودکان، بازدید گروهی مسئولان به همراه کودکان، گفت و گوهای گروهی، نقاشی کردن، قصه‌گویی، تئاتر، (با توجه به گروه‌های سنی مختلف کودکان به این دلیل که شیوه‌های بیانی متفاوتی دارند) نقش آنان در برنامه‌های شهر دوستدار کودک افزایش یابد. پژوهش حاضر با پژوهش کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی (۱۳۹۱) متینی و همکاران (۱۳۹۳) همسو است. به طوری که کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی (۱۳۹۱) از طریق بررسی نقاشی کودکان در شهر قوچان و مصاحبه با آن‌ها به این نتیجه رسیدند که کودکان به فضای سبز، درختکاری، وسایل بازی مخصوص خود اهمیت می‌دهند و برایشان در اولویت است که با مقوله‌های موجود در نقاشی کودکان محله پونک جنوبی همسو است و با پژوهشی که یونیسف (۲۰۲۰) در مورد مشارکت و مشارکت مدنی کودکان و نوجوانان انجام داد که شامل: توسعه اطلاعات قابل دسترس، توجه به قوانین و سیاست‌ها مرتبط با کودکان و نوجوانان با توجه به جنسیت، سن و معلولیت، بودجه برای حمایت از طرح‌های ظرفیت‌سازی مشارکت توسط نوجوانان، موافقتنامه مشارکت برای حمایت از ظرفیت‌سازی در شمول معلولان، برنامه‌های سالانه، برنامه‌های موضوعی یا برنامه‌های بخشی مشارکت نوجوانان در برنامه‌های استراتژیک کشور، افزایش برنامه‌ریزی و بودجه دولت از وزارت آموزش و پرورش برای شناخت حقوق کودکان از طریق آموزش، برنامه‌ریزی برای حمایت از انواع مختلف به الكوهای برای مشارکت نوجوانان و مشارکت مدنی اشاره دارد، همسو است. متینی و همکاران با روش‌های کیفی، پرسشنامه، مصاحبه و تحلیل‌های

- بازآفرینی اراضی بایر در جهت ایجاد کاربری ورزشی و فرهنگی - تفریحی برای کودکان
- ایجاد اتاق‌های مادر و کودک در فضاهای ورزشی، فرهنگی - تفریحی، پارک‌ها، مجتمع‌های تجاری، فضاهای عمومی
- ایجاد کاربری فضای سبز برای دسترسی یکسان کودکان در محله.
- برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات مختلف محلی در راستای پیشبرد طرح‌ها و برنامه‌های دوستدار کودک با هدف افزایش تعاملات اجتماعی و بستری برای افزایش خلاقیت و مشارکت کودکان
- توجه به عناصر زیبایی‌شناسی از نگاه کودکان در فضاهای عمومی موجود در محله

شکل ۸. کاربری فضای سبز پیشنهادی مناسب کودکان در محله پونک جنوبی تهران

وجود دارد، بنابراین مساحت کمتر و معقولی به کاربری درمانی اختصاص داده شد. در قسمت شمال شرقی کاربری کاربری درمانی به مساحت ۵۰۰ متر و در قسمت جنوب غربی به مساحت ۶۰۰ متر پیشنهاد شد به دلیل آنکه کودکان در تمامی قسمت‌های محله دسترسی مناسبی به کاربری درمانی داشته باشند.

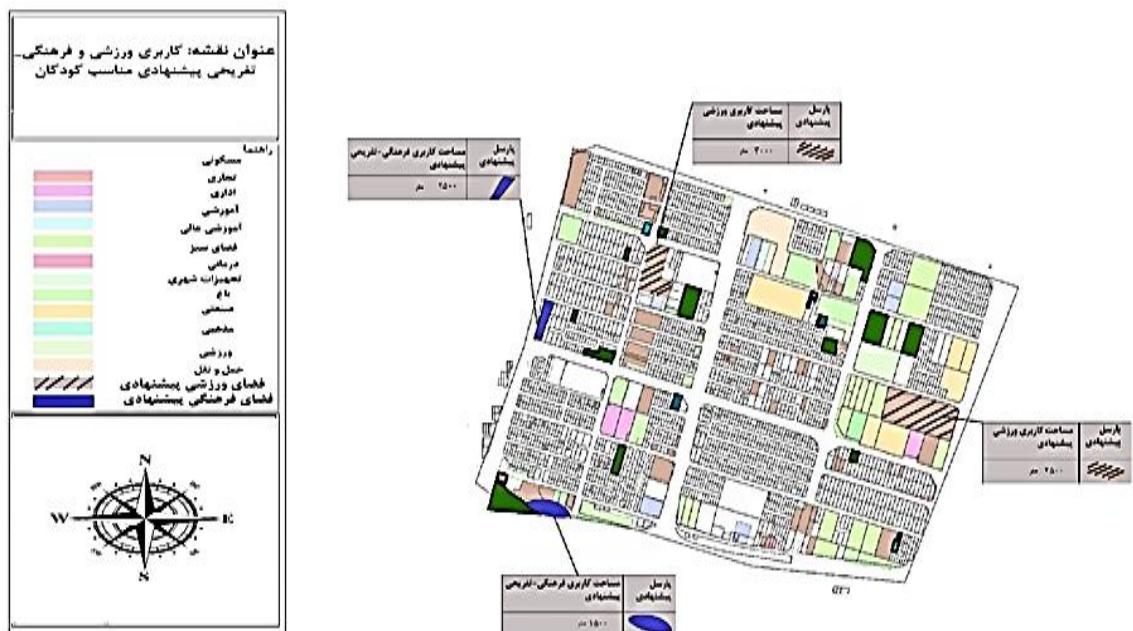
همچنین در بررسی کاربری کاربری درمانی کودکان ساکن در بلوک‌های شمال شرقی و غربی دسترسی مناسبی نداشتند. بنابراین کاربری درمانی در مقیاس محله در قسمت‌های که دسترسی مناسبی وجود نداشت پیشنهاد شد. البته به این نکته نیز توجه شد که چون در اطراف محله پونک جنوبی کاربری کاربری درمانی مناسبی

شکل ۹. کاربری فضای درمانی پیشنهادی مناسب کودکان در محله پونک جنوبی تهران

دسترسی مناسب در محدوده به فضای سبز، درمانی، مذهبی، فرهنگی و ورزشی اختصاص داده شد همچنین می‌توان از این اراضی با برای انجام فعالیت‌های متنوع کودکان بهره‌برد.

با توجه به اینکه اراضی با بر حده حدود ۱۱/۳۴ از محدوده را به خود اختصاص داده است بخشی از این اراضی در جهت ایجاد کاربری‌های مورد نیاز کودکان با توجه به کمبودها و عدم

شکل ۱۰. کاربری ورزشی و فرهنگی پیشنهادی مناسب کودکان در محله پونک جنوبی تهران

- دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
دریسکل، دیوید (۱۳۸۷). ایجاد شهرهای بهتر با کودکان و جوانان، راهنمایی برای مشارکت و پژوهش مشارکتی. مترجم مهرنوش توکلی و نوید سعید رضوانی. تهران: نشر دیباچه.
- شهریزاده، صدف و مؤیدفر، سعیده (۱۳۹۶). برنامه‌ریزی راهبردی شهر دوستدار کودک با تأکید بر خلاقیت کودکان، نمونه موردی: شهر یزد، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۲۸(۲)، ۱۷۰-۱۴۹.
- ضرغامی، اسماعیل و باقری، حسین (۱۳۹۸). شناسایی مولفه‌های مکان دوستدار کودک در محلات مسکونی. نشریه هویت شهر، ۱۳(۳۷)، ۱۱۶-۱۰۵.
- عزتیان، شهره (۱۳۹۶). عوامل و موانع مشارکت کودکان در تشکیل فضای شهری. نشریه منظر، ۹(۳۹)، ۴۹-۳۸.
- کیانی، اکبر و اسماعیل‌زاده‌کواکی، علی (۱۳۹۱). تحلیل و برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک (CFC) از دیدگاه کودکان، مطالعه موردی: قوچان، فصلنامه علمی-پژوهشی با غ نظر مرکز پژوهشی هنر و معماری و شهرسازی نظر، ۶۲-۵۱.
- کامل‌نیا، حامد و حقیر، سعید (۱۳۸۸). الگوهای طراحی فضای سبز در شهر دوستدار کودک، نمونه موردی: شهر دوستدار کودک به. نشریه با غ نظر، ۱۲(۶)، ۷۷-۸۸.
- متینی، مریم، رضوانی، نویدسعید و احمدیان، رضا (۱۳۹۳). معیارهای طراحی محلات مبتنی بر رویکرد شهر دوستدار کودک، نمونه موردی: محله فرهنگ مشهد. نشریه مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۱۵(۴)، ۱۱۲-۹۱.
- مویدفر، سعیده و صفائی، فروغ (۱۳۹۸). برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک در راستای ارتقاء مشارکت نوجوانان، مطالعه موردی: شهر آباده، نشریه علمی-پژوهشی کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، ۷(۲)، ۲۷۷-۲۴۷.
- مویدفر، سعیده و شهریزاده، سعیده (۱۳۹۵). برنامه ریزی راهبردی شهر دوستدار کودک با تأکید بر خلاقیت کودکان، نمونه موردی: شهر یزد، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۲۸(۸)، ۱۴۹-۱۷۰.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری با عنوان «برنامه‌ریزی محلات دوستدار کودک با تأکید بر مشارکت‌پذیری نمونه مطالعاتی پونک جنوبی» دانشگاه علم و صنعت ایران است و از تمامی افرادی که ما را در نوشتان این مقاله باری رساندند کمال تشکر و قدردانی را داریم.

منابع

- اسدزاده، پریا و کریمی‌آذری، امیررضا (۱۳۹۴). فضاهای کودک محور با تکیه بر تعامل کودک و فضا، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی. تیوانات، لوئیس (۲۰۱۸). کتاب راهنمای شهرها و اجتماعات محلی دوستدار کودک، نشر یونیسف.
- حبیبی، سیدمحسن، عزتیان، شهره و محقق نصب، عنایت‌الله (۱۳۹۷). آموزه‌های مشارکت کودکان در فرایند طراحی فضای شهری دوستدار کودک (مطالعه موردی: شهر سده لنجان). فصلنامه مطالعات شهری، ۲۹(۸)، ۱۱۱-۱۲۰.
- حسینی، افسانه (۱۳۹۸). بازسازی و نوسازی بافت فرسوده قلعه‌ی گل‌حصار با رویکرد توانمندسازی با تأکید بر مشارکت مردمی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته مهندسی معماری گرایش مسکن، به راهنمایی دکتر سید عباس بیزانفر، دانشگاه علم و صنعت ایران.
- حسین‌زاده، علی‌حسین و فدائی‌ده‌چشم، حمید (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر مشارکت شهروندان در امور شهری (مطالعه موردی: شهر شهرکرد). فصلنامه مطالعات جامعه‌شناسخی شهری (مطالعات شهر)، ۳۵(۱)، ۵۹-۸۲.
- خمبری، سمیرا (۱۳۹۲). تاثیر گذاری اصول شهر دوستدار کودک بر ارتقاء حضور پذیری در فضای عمومی شهری (نمونه موردی محله ویلاشهر، شهر گرگان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- خمیس‌صیدی (۱۳۹۶). تحلیل مبانی فلسفی حقوق کودکان و استلزمات تربیتی آن با تأکید بر کنوانسیون جهانی حقوق کودک، رساله دکتری رشته علوم تربیتی،

Aerts, J. (2018). Shaping urbanization for children A handbook on child-responsive urban planning, all

reasonable precautions have been taken by Unicef to verify the information contained in this publication. For

- corrigenda subsequent to printing, please see www.unicef.org/publications. ISBN: 978-92-806-4960-4.
- Aminzadeh, B., & Attaran, M. (2015). Comparison of Methods for Participation of Vulnerable Children in Neighborhood Rehabilitation (Case Studies: Tehran's Southern Neighborhoods), *International Journal of Architecture and Urban Development*, 17-24.
- Arnstein, Sh. (1969). A ladder of citizen participation, *Journal of American Planning*, Vol 35, No. 4: 216-224.
- Bartlett, Sh. (2002), Building Better Cities with Children and Youth, Article in Environment and Urbanization.
- Blinkert, B. (2004). Quality of the city for children: chaos and order. *Children, Youth and Environments*, 14(2), 99-112 <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-367104>.
- Backer, K. D., & Jans, M. (2002). "Youth (-work) and social participation, Elements for a practical theory, jongeren en participatie.
- Broberg, A., Kyssa, M., & Fagerholmb, N. (2013). Child-friendly urban structures: Bullerby revisited. *Journal of Environmental Psychology*, 110-120.
- Corsi, M. (2002). The child friendly cities initiative in Italy. *Environment& Urbanization*, Vol 14 No2
- Chatterjee.s. (2006). children's friendship with place:an exploration of environmental child friend lines of children's environment of environmental child friend lines of children's environment in cities". phddissertation, thenorth Carolina state university.
- Driskell, D. (2002). creating better cities with children and youth, London: unesco.
- Driskell, D., Bannerjee, K & Chawla, L. (2001). Rhetoric, reality and resilience: overcoming obstacles to young people's participation in development. *Environment & Urbanization*, Vol 13 No 1, 77-89.
- DFID- UK Civil Society Organisations. (CSO). (2010). Youth participation in development (A Guide for Development Agencies and Policy Makers), Published by the DFID-CSO Youth Working Group, ISBN: 978-0-9560108-0-3.
- Delianur Nasution, A., & Zahrah, W. (2011). Public Open Space Privatization and Quality of Life, Case Study Merdeka Square Medan, ASEAN Conference on Environment-Behaviour Studies, Savoy Homann Bidakara Bandung Hotel, Bandung, Indonesia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 36 ,466 – 475.
- Karen, E. M., & Wood, J. L. (2013). We Live Here Too What Makes a Child-Friendly Neighborhood, <https://www.researchgate.net/publication/255701286>.
- Ekawati, S. A. (2014). Children- Friendly Streets as urban playgrounds, International Conference Green Architecture for Sustainable Living and Environment. *procedia- social and Behavioral Sciences*, 94-108.
- Francis, M., & Lorenzo, R. (2002). Seven Realms of Children s participation, *Journal of Environmental Psychology* 22, 157-169.
- Funders Collaborative on Youth Organizing (FCYO). (2003), An Emerging Model for Working with Youth. *Occasional Papers Series On Youth Organizing*, no.01.
- Gould Ellen, I., & Glied, Sh. (2015). Housing, Neighborhoods, and Children's Health, The Future of Children.

- Goldfeld, Sh., Woolcock, G., Katz, I., Tanton, R., Brinkman, S., O'Connor, E., Mathews, T., & Giles-Corti, B. (2015). Neighbourhood Effects Influencing Early Childhood Development: Conceptual Model and Trial Measurement Methodologies from the Kids in Communities Study.
- Garcia, D. A., Noelke, C., & McArdle, N. (2020). The Geography of Child Opportunity: Why Neighborhoods Matter for Equity First Finding from the Child Opportunity Index 2.0, diversity data kids. Org.
- Grandjean, A., Mammadzade, M., Miller, Lf., & then with the Regional Office, National. (2018). human rights institutions (NHRIs) Series: Tools to support child-friendly practices. Children's participation in the work of NHRIs, Unicef Ecaro.
- Hart, R. (1992). Childrens Participation from Tokenism to Citizenship, Innocenti Essays, Unicef International Child Development centre, Florence, Italy, 88-85401-05-8.
- Hanssen, G. S. (2019). The Social Sustainable City: How to Involve Children in Designing and Planning for Urban Childhoods, Urban Planning.
- Horelli, L. (2007). Constructing a Framework for Environmental Child-Friendliness. *Children, Youth and Environments*. 17(4), 267-292.
- Haider, J. (2007). Inclusive design: planning public urban spaces for children Proceedings of the Institution of Civil Engineer, 83-88.
- Kytt, M. (2004). The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology*. 179-198.
- Lueder, R. (2007). Designing Cities and Neighborhoods for Children, See discussions, stats, and author profiles for this publication at, 823-860,
- <https://www.researchgate.net/publication/300461798>.
- Malone, K. (2011). Designing and Dreaming a Child Friendly Neighbourhood for Brooks Reach Dapto, University of Western Sydney, Bankstown, NSW, Australia.
- Manouchehri, B., Burns, E. A., Rudner, J., & Davoudi, S. (2021). Creating a Child-Friendly Neighborhood: Iranian Schoolchildren Talk about Desirable and Undesirable Elements in Their Neighborhoods, *Children, Youth and Environments* 31(3).
- Marketta, K. (2004). The extent of Marketta, children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology*, 179-19.
- Min, B., & Lee, J (2006). Children's neighborhood place as a psychological and behavioral domain, Faculty of Architecture, Ajou University, Suwon 442-749, South Korea, 51-71.
- Minha, A., Muhajarineb, N., Janusc, M Brownelld, M., & Guhna, M. (2017). A review of neighborhood effects and early child development: How, where, and for whom, do neighborhoods matter, *Health & Place*, 155-174.
- Riggio, E. (2002). Child friendly cities. Good governance in the best interests of the child. *Journal of Environment & Urbanization*, 14 (2): 45-58.
- Sulaiman, N., & Illia Ibrahim, F. (2019). Intergenerational Spaces: Designing for urban childhood. *Asian Journal of Behavioural Studies (AjBeS)*, 4(17), pp.41-51.
- Sarvari, H. (2018). Participatory Planning; Providing Conceptual Model of Factors Affecting Children's, Participation in Urban Planning, Creative City Design, 37-42.
- Ozdemir, A. (2019). An approach on children's experiences of participatory

- planning, Pamukkale University, Architecture and Design Faculty, Department of Landscape Architecture, ۲۰۰۷، Denizli, Turkey, cities93, 206-214.
- Ozdemir, A. (2019). An approach on children's experiences of participatory planning. *Journal of cities*, 206-214.
- Percy-Smith, B., & Thomas, N. (2010). A Handbook of Children and Young People's Participation Perspectives from theory and practice, ISBN 0-203-87107-3 Master e-book ISBN.
- Shier, H. (2009). Pathways to participation revisited: Learning from Nicaragua's childcoffee workers.
- Unicef Iran, Tehran, Iran. (2019). Child Friendly Cities Initiative. The First National Conference On Child Friendly Cities, Conference Report.
- Unicef Europea. (2021). Guidance on Child and Adolescent Participation as part of Phase III of the preparatory action for a European Child Guarante.
- Whitzman, C., Worthington, M., & Mizrahi, D. (2010). The Journey and the DestinationMatter: Child-Friendly Cities and Children's Right to the City, Volume 36, Number 4, 5, pp. 474-486(13).
- Wilks, J. (2010). Child-friendly cities: a place for active citizenship in geographical and environmental education, School of Education, Southern Cross University, Hogbin Drive, Coffs.
- Woolcock, G., & Steele, W. (2008). Child-friendly Community Indicators a Literature Review, based on a report prepared by Urban Research Program For the NSW Commission for Children & Young People.
- Yao shen., & Xiaoyana L. (2017). Exploration on Ways of Research and Construction of Chinese Child-Friendly City- A Case Study of Changsha, Procedia Engineering, 198(2017) 699 – ۷۰۱.
- Zakiul Islam, M., Moore, R & Cosco, N. (2016). Child-Friendly, Active, Healthy Neighborhoods: Physical Characteristics and Children's Time Outdoors, Environment and Behavior, Vol.48(5)711736,sagepub.com/journals Permissions.nav,DOI:10.1177/0013916514554694,eab.sagepub.com.
- Zhang, H., & Jin Li, M. (2010). Environmental Characteristics for Children's Activities in the Neighborhood, Asia Pacific International Conference on Environment-Behaviour Studies, Grand Margherita Kuching, Sarawak, Malaysia.
- Zerlina, D., & Sulaiman, C. (2022). Towards the innovative planning for child-friendly neighbourhood in Jakarta, conf, Earth and Environmental Science.